

**Меҳнатдан
келса бойлик —
турмуш бўлар
чиройлик.**

Ўзбек халқ мақоли

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqqan boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2012-yil 15-dekabr, shanba № 100 (8541)

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ КЕНГАШИНING СЕССИЯСИ

**Шу йил 14 декабрь куни халқ депутатлари Фарғона вилояти Кенгаши-
нинг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди.**

Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари Фарғона вилоятида sanoat, qurilish, qishloq xujaligi tarqoqlarida, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, qishloqlarda zamonaviy uy-joy barpo etish, aholi bandligini ta'minlash, shuningdek, ijtimoiy sohalarda salmoqli natijalarga erishilayotganini ta'kidladi.

Joriy yilning yakuni b'ycha viloyatda yilgi hududiy mahsulot 106,7 foiz, jumladan, qishloq xujaligida 107,5 foiz, xizmatlar b'ycha 117,2 foizni tashkil etishi, pudrat ishlarida esa 12 foiz o'sishga erishi kutilayotganini qayd etish lozim, dedi davlatimiz rahbari. Viloyatda yilgi hududiy mahsulot hajmi 2000 yilga nisbatan 1,7 barobar oshdi.

Prezidentimiz o's n'utqida viloyatda amalga oshirilayotgan ulkan ishlarini qayd etish bilan birga oldinda turgan vazifalar, echimi-

ni kutayotgan muammolar haqida ham t'xtalib o'tdi.

Sessiyada tashkiliy masala k'urildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov tavsiasiga k'ura, Farqona viloyati xokimi vazifasini bajarib kelayotgan Shuxrat Faniev Farqona viloyati xokimi etib saylandi.

Sessiyada O'zbekiston E'zuvchilar Farqona viloyati b'ulimi raisi Akramjon Iyulbarsov, Farqona davlat universiteti talabasi G'uzalxon Ergasheva s'zga chiqib, Prezidentimiz n'utqida Farqona viloyatini ijtimoii-iktisodiy rivojlantirishning eng muhim ustuvor iynalishlari har tomonlama chuqur ta'hlil etilib, istiqbolliq dolzarb vazifalari aniq belgilab berilganini, viloyat ahli bildirilgan fikrlardan t'gri xulosa chiqarib, islohotlar samarasini yanada yuksaltirish, barcha soxa va tarqoqlar b'ycha qabul qilingan dasturlarini izchil

amalga oshirish uchun astoydil mehnat qiladi, deb ta'kidladilar.

Prezidentimiz Islom Karimov shu kuni Farqona shahri markaziy qismini rekonstrukcia qilish dasturiga asosan amalga oshirilayotgan b'ne'dkorlik ishlari bilan taniydi.

Qurilish va shaharsozlik ishlarida Farqonaning o'ziga xos tabiiy iqlim sharoitini e'tiborga olish lozim, dedi Islom Karimov. Shu bilan birga, landshaft arxitekturasidan keng foydalaniish, k'ukalamzorlashtirish ishlarini tizimli tashkil qilish shaharda olib borilayotgan qurilish va b'ne'dkorlik ishlari jara'ida doimiy e'tibor markazida b'ulishi darqor.

Davlatimiz rahbari yangi barpo etilayotgan stadion va san'at saroyi qurilishi bilan ham taniyib, mazkur inshootlar qurilishini yanada takomillashtirish yozasidan tegishli k'ursatmalar berdi.

**О.ТўРАКУЛОВ,
М.СУЛАЙМОНОВ,
ЎЗА махсус мухбирлари**

Ўзбекистон
Республикаси
Президентининг
Фармони

**Ш.М. ФАНИЕВНИ
ФАРҒОНА
ВИЛОЯТИ ҲОКИМИ
ЛАВОЗИМИГА
ТАЙИНЛАШ
ТЎҒРИСИДА**

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93-моддаси 15-банди ва 102-моддасига ҳамда халқ депутатлари Фарғона вилоят Кенгашининг қарорига мувофиқ:

**Шухрат Мадаминович
Фаниев** Фарғона вилояти ҳокими лавозимига тайинлансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти И.КАРИМОВ**

Тошкент шаҳри,
2012 йил 14 декабрь.

2012-yil — Mustahkam oila yili

САНЪАТГА ҲАВАСМАНД ОИЛА

Абдулла Очиловнинг oilasi tasviriy san'at sohasida ijtodiy muvaffaqiyatlari bilan tanilgan. Bu oiladagi g'uzallikka shaydolik, ilm yrganishga, san'at sirilarini e'gallashga intilish ibratga loyiq.

A.Ochilov — O'zbekiston Badiiy akademiasini badiiy ijodkorlar uyumasi a'zosi. Karshi davlat universitetida b'ulajak pedagoglarga tasviriy san'atdan saboq beradi. Xonadon be-kasi Mazifa Ochilova esa Qashqadarye viloyat pedagoga kadrlarini qayta tayirlash va malakasini oshirish institutida tasviriy san'at va chizmachilikdan dars o'tadi. Ular pedagogik fa-

oliatini badiiy ijod bilan uzviy boglab olib boradi.

Rassomlar oilasida kamolga etayotgan farzandlar ham san'atga mehr k'uygan. Qizlari Gulxay va Gulira'no Respublika rassomlik kollejida tahsil olmoqda. Ular "Yangi avlod" bolalar ijodiy festivalining faol k'atnashchilaridan. Kenja farzand Abdulaziz chizgan rassmlar ham mutaxassislar e'tiborini tortmoqda.

**Суратда: Абдулла Очилов рафикаси
Мазифа ва фарзандлари билан.**

**Жамшид НОРҚОБИЛОВ (ЎЗА)
олган сурат.**

2013-yil — Obod turmush yili

Mustaqillikka erishganimizdan s'ng yurtimizda inson manfaatlari oliy kadriyat darajasiga k'utayildi. Har bir yilga alohida nom berilib, butun yil davomida barcha say-harakatlarni o'sha shior atrofiga birlashtirish a'ynanisi za'mirida ham ayni shu maqsad mujassam.

ЭЗГУ МАҚСАДЛАР ЎЗВИЙЛИГИ

Ta'kidlash lozimki, yil-larining ma'lum nom bilan belgilanishi muayyan soxaga faqat shu yilgina e'tibor qaratiladi, degani emas. Aksincha, qabul qilinayotgan yangi davlat dasturlarining avvalgi vazifalar bilan bevosita uzviyiligi ta'minlanmoqda. Barcha yillar mazmunan bir-biriga boglab, inson manfaatlari ta'minlashga xizmat qilayapti.

Prezidentimiz O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiasining 20 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagii «Inson manfaati, huquq va erkinliklarini ta'minlash, xaitimizning yanada erkin va obod b'ulishiga erishish — bizning bosh maqsadimizdir» ma'ryuzasida ta'kidlaganidek, yilga nom b'eriish negizida avvalambor har bir odam, har bir oila, qolaversa, butun xalqimizning ha'olidan u'rin olgan vazifalarni amalga oshi-

riish, taraqqi'iyatimizni jadallash-tirish, xaitimizni yanada farovon qilish maqsadi turibdi. Shu bois ham har yili dekabr k'elishi bilan yortdo-shlarimiz qalbidagi «Kengusi yilga qanday nom berilar ekan?» degan qiziqish y'fonadi. Bu haqdagii fikr-mulohazalarga esa «Qanday yil b'ulsa ham, bar-chamizga tat'yidigan, har birimizga ta'alluqli yil b'uladi», deya xulosa yasaladi. Chindan, shunday b'uladi ham. 2012 yil 7 dekabr — juma kuni Prezidentimiz Islom Karimov tan-tanali marosim ch'i yangi yilga qanday nom b'eriish xususida o'z taklifini bildiribdi. Yort-boшимizning fikrini muhtasham zalda u'tirgan yortdo-shlarimiz timsohida butun xalqimiz k'izgin k'ullab-quvvatladi. Jara'eni televizor orkali t'griidan-t'grii k'uzatgan kishi-lar u'zaro xabarlashib, bir-birini «Obod turmush yili» bilan k'utlay boshladi...

(Davomi 2-betda.)

ЭЗГУ МАҚСАДЛАР УЗВИЙЛИГИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Президентимиз маърузасида ободлик, обод турмуш каби тушунчаларнинг мазмун-моҳияти очиб берилди: «Обод деганда, халқимиз, миллатимиз нафакат кўркам ва чиройли, шу билан бирга, тинчлик ва осойишталик, ўзаро меҳр-оқибат, аҳиллик, фойз-барака ҳукмрон бўлган жойларни, доимо пок ният ва соғлом интилиш билан яшашни тасаввур қилади». Дарҳақиқат, бугун юрагида ўти бор, юрти ва халқини севадиган ҳар бир инсон яратувчанлик ва бунёдкорликдан четда қолмай, хайрли ишларга ўз ҳиссасини қўшмоқда. Ҳа, бугун юртдошларимиз дунёқараши, тафаккур тарзи кечагидан кескин фарқ қилади. Энг муҳими, одамлар боқимандалик кайфиятидан халос бўлиб,

тўқис ва фаровон турмушга фақат ҳалол меҳнат туфайли эришиш мумкинлигини англаб етди.

«Обод турмуш йили»да ҳам ўтган бarchа йилларнинг мантикий давоми сифатида озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш йўлидан оғишмай дадил илдамлаймиз. Бунинг учун ҳар бир фуқаро ўз бурчларини бугун кечагидан, эртага бугунгидан яхшироқ бажариши талаб этилади. Инсон зиммасидаги юкларнинг энг буюғи бурчдир, деган эди машҳур файласуфлардан бири. Ҳақиқатан ҳам, элюрт олдида бурчини ҳис қилган инсон учун Ватан истиқболига дахлдор юмушларни адо этмоқ шарафдир.

Отабек БОЗОРОВ,
Миллий ғоя ва мафкура
илмий-амалий маркази
етакчи мутахассиси

ОИЛА СОҒЛОМ ЭКАН – МАМЛАКАТ БАРҚАРОР

Ўзбекистон Миллий матбуот марказида Республика Маънавият тарғибот маркази тизимида «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури ижроси юзасидан амалга оширилган ишларга бағишланган матбуот анжумани бўлиб ўтди.

Республика маънавият тарғибот маркази раҳбари Ф.Мирзаев Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида оила институтини янада ривожлантириш, ёш оилаларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлаш, уларда соғлом муҳит яратиш борасида амалга оширилаётган ишлар ўз самараларини бераётганини таъкидлади. «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида юртимизда оилаларнинг ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий манфаатларини муҳофазалаш, маънавий-маърифий муҳитни янада мустаҳкамлаш бўйича кенг қўллами ишлар амалга оширилди.

Республика Маънавият тарғибот маркази ва унинг минтақавий-ҳудудий бўлиmlари томонидан давлат дастурида белгиланган вазифаларни ҳаётга татбиқ этиш юзасидан йигирма мингдан зиёд маънавий тарғибот тadbирлари ташкил этилди.

Бу жараёнда «Оила соғлом экан — жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан — мамлакат барқарор», деган инсонпарвар тамойил мақсад-моҳиятини халқимиз, хусусан, ёшларнинг онг-шуурига чуқур сингдиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Маънавий тарғибот ишларини самарали ташкил этиш мақсадида бу жараёнда олимлар, санъаткорлар, малакали мутахассислар кенг жалб этилмоқда. Шунингдек, тарғиботчилар учун қатор услубий қўлланмалар, китоб ва рисоалар яратилди. «Тақдиримсан, бахтимсан, эркин ва обод Ватан», «Оилада улғаяр Ватан», «Оилам мустаҳкам бўлсин десангиз», «Оила барқарорлиги: муаммолар, тажрибалар, истиқболлар» каби нашрлар бунга мисолдир.

Матбуот анжуманида «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастурида белгиланган вазифаларни ҳаётга татбиқ этишда маънавий-маърифий тарғиботнинг ўрни, бу борада жойларда амалга оширилган ишлар таҳлил қилинди. Журналистларни қизиқтирган саволларга атрофлича жавоб қайтарилди.

Б.ХИДИРОВА,
ЎЗА мухбири

МЕТОДИК КЎМАК МУҲИМ

Халқ таълими вазирлигининг «Ўзлуksиз методик хизмат кўрсатиш тизимини тақомиллаштириш тўғрисида»ги буйруғи ҳамда «Дарс — муқаддас», «Ўрган-ўргат» тавсияларининг ижросини таъминлаш мақсадида Сергели туманидаги 300-мактабда амалий ўқув-семинари ташкил этилди.

Методистлар, илғор ўқитувчилар ва мутахассислар учта шўбага бўлиниб, фикр алмашдилар. «АКТ — самарали таълим омилли» гуруҳидагилар лаборатория воситалари ва ахборот технологияларидан фойдаланиш орқали ўқувчилар билимини мустаҳкамлаш бўйича тажрибасини бойитди.

— Ҳар бир дарсда АКТдан фойдаланиш ўқитувчига енгиллик яратади ва ўқувчилар қизиқишини оширади, — дейди Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси методисти Дилфуза Тошмуҳаммедова. — Айниқса, бошланғич синфларда ўйин-дарс, дидактик материаллар, слайдлар орқали ўқувчилар диққатини жалб этиш яхши самара беради. Бундай кўргазмалар воситаларни яратиш ўқитувчининг қўлидан келмаса, кимгадир илтимос қилишдан кўра аънавий усулда дарс ўтишни афзал билади. АКТ бўйича билимлари етарли бўлса, педагогнинг фаолиятида кўргазмалар қуролга ҳеч қандай муҳтожлик сезилмайди.

«Дарс — муқаддас», «Ўрган-ўргат» тавсияларини амалда қўллаш бўйича тажрибалари билан ўртоқла-

шиш истагида бир гуруҳга бириккан методистлар «Бугунги кун ўқитувчиси қандай бўлиши керак?» деган савол атрофида баҳсга киришишди. Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси методисти Озода Ваҳובה ўқитувчиларга методик ёрдам беришнинг аҳамияти хусусида шундай деди:

— Методбирлашма умумтаълим мактабларида методик хизмат кўрсатиш тузилмасининг юраги ҳисобланади. Методист, методбирлашма раҳбари, ўқитувчилар ҳамкорлиқда ишламас экан, ўқувчилар аънавий усулдаги зерикарли дарсларни тинглашга мажбур бўлади. Замон талабига жавоб берадиган, янгиликларга бой машғулотлар эса ижодий ҳамкорликлар натижа-сида юзга келади.

Педагогларнинг ўзаро тажриба алмашиши ёш ўқитувчилар учун мактаб вазифасини ўтайди. Бу ҳақда Юнусобод тумани ХТМФМТТЭ бўлими методисти Сурайё Муслимова-нинг фикрларини келтириш ўринли:

— Туманимизда ташкил этилган «Ёш ўқитувчилар мактаби»га раҳбарлик қилма-ман. Эндигина иш бошлаган муаллимларнинг муаммоларини ҳал этишда кўп йиллик тажрибага эга устозлар кўмагидан фойдаланамиз. Худудимиздаги 12 нафар ёш директорни намунали фаолият юритаётган мактаб раҳбарларига бириктирдик, педагогик жамоалар ишида тезда жонланиш кузатилди.

Насиба ЭРХОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

ЁШ ПЕДАГОГЛАР МАЛАКАСИ ОШИРИЛМОҚДА

Миллий матбуот марказида «Истеъдод» жамғарма-сида педагог кадрларнинг малакасини ошириш: тажриба ва таклифлар» мавзусида матбуот анжумани бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг истиқболли ёш педагог ва илмий кадрлар малакасини ошириш «Истеъдод» жамғармаси томонидан ташкил этилган тadbирда жамғарма вакиллари, бир гуруҳ педагоглар ҳамда оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этди.

Тadbирда таъкидланганидек, ҳозирги кунда жамғарма базасида ташкил этилган Масофали ўқитиш марказида олий, ўрта махсус, касб-хунар ҳамда умумтаъ-

Anjuman

лим муассасаларининг истиқболли ёш педагог ва илмий кадрлари малакаси оширилмоқда. Хусусан, шу кунгача кундузги йўналиш курсларида ўн мингдан ортиқ ёш педагог ва илмий кадрлар ўқитилди.

Жамғарма томонидан дунёнинг етакчи олий ўқув юртлари (АҚШнинг Гарвард университети, Россиянинг Москва давлат универ-ситети, Москва давлат элек-

троника-математика институти, Буюк Британиянинг Херриотт-ВАТТ университети қошидаги Эдинбург бизнес-мактаби ва ҳ.к.) билан ҳамкорликда ташкил этилган масофали ўқитиш курсларида ҳозирги кунга қадар 577 нафар истиқболли ёш педагог ва илмий кадрлар ўз малакаларини оширди.

Жамғармада ривожланган мамлакатларнинг нуфузли таълим ва илмий марказларидан таникли профессорлар ва соҳа мутахассисларини жалб қилган ҳолда видеоанжуманлар ўтказиш ҳам йўлга қўйилган.

Аббор УМАРКУЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ОЧИҚ ЭШИКЛАР КУНИ

Ўқувчиларнинг касб танлашда қатъий қарорга келишига хизмат қилаёпти

Ёнғин хавфсизлиги олий техник мактабда ўтказилган «Очиқ эшиклар куни»да ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимлари, оммавий ахборот воситалари вакиллари, профессор-ўқитувчилар, Сергели туманидаги умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари ўқитувчи ва ўқувчилари иштирок этди.

Тadbир аввалида замонавий

Tadbir

ёнғин ўчириш техника воситалари ҳамда ёнғиннинг олдини олиш борасидаги тарғибот-ташвиқот кўргазмаси ташкил қилинди.

Иштирокчиларга курсантлар томонидан қўл жанги ва ёнғин ўчириш амалий спорти бўйича кўргазмалар чиқишлар на-

мойиш этилди. Абжирлик машқлари, кўргазмалар машғулотлар ёшларнинг ушбу касбга туртки бўлди ва спортга иштиёқини янада оширди.

— «Очиқ эшиклар куни» тadbирини ташкил этилиб, ўқувчиларни ҳам таклиф қилинган айти муқддо бўлди, — дейди Тошкент туризм ва бизнес касб-хунар коллежи ўқувчиси Элмурод Тўлқинбоев. — Ёнғин хавфсизлиги хизмати соҳасига қизиқаман. Бугунги тadbирдаги фикрлар, кўргазмалар чиқишлар касб танлаш борасида қатъий қарорга келишимга туртки бўлди.

Тadbир давомида ўқувчилар ўртасида викторина ўтказилиб, ёнғин хавфсизлигига оид саволларга тўғри жавоб берган ёшлар эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ,
«Ma'rifat» мухбири,

Б.РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

Шу йилнинг 16-17 февраль кунлари пойтахтимизда ўтказилган «Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш — мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шарти» мавзусидаги халқаро конференцияда Юртбошимиз: «Биз таълим тизимида ўқувчиларнинг нафақат кенг билим ва профессионал кўникмаларни эгаллаши, айти пайтда, чет мамлакатлардаги тенгдошлари билан фаол мулоқот қилиш, бугунги дунёда рўй бераётган барча воқеа-ҳодисалар, янгилик ва ўзгаришлардан атрофича хабардор бўлиш, жаҳондаги улкан интеллектуал бойлиқни эгаллашнинг энг муҳим шарти ҳисобланган хорижий тилларни ҳам чуқур ўрганишлари учун катта аҳамият бермоқдамиз», дея таъкидлаганди. Президентимизнинг яқинда эълон қилинган «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»-ги қарорида ҳам айти шу мақсад кўзлангани аҳамиятлидир.

Ақлни ҳам чархлайди

Ёш авлодга чет тилларни чуқур ўргатиш жаҳон цивилизацияси ютуқлари ҳамда ахборот ресурсларидан кенг кўламда фойдалана оладиган мутахассисларни тайёрлаш, халқаро ҳамкорлик ва мулоқотни ривожлантириш орқали мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятига янада интеграциялашувини кучайтиришга хизмат қилади.

— Бир неча тилни билиш фақат ахборот олиш учун хизмат қилибгина қолмай, кишининг ақлий фаолияти ва фикрлаш қобилиятини ҳам ривожлантиради, — дейди ЎзДЖТУ қошидаги 2-академик лицейнинг инглиз тили фани ўқитувчиси Зилола Мавлонова. — Бир тадқиқотда хорижий тилни билган ва билмаган болаларнинг қобилияти ўйин тарзида синаб кўрилган. Уларга ҳар хил рангга бўялган белгисиз сурат ва бирор-бир белги(юлдузча)си бор сурат кўрсатилиб, биринчиси-ни рангига, иккинчиси эса сюжетига қараб ажратиш вазифаси топширилган. Аввалги шартни барча болалар бирдек муваффақиятли бажаришган, албатта. Аммо талаблар ўзгариши билан битта тил биладиган ўқувчиларнинг жавобида айрим хатолар кўзга ташланади. Яъни, сюжет ҳақида эмас, фақат шакллarga эътибор беришган, холос. Чет тилларни биладиган болалар эса мустақил фикр юритиб ҳозиржавоблигини намойиш этишади. Мутахассислар шундан келиб чиқиб, хорижий тилни ўзлаштираётган ёшларда ахборот бозоридagi ўзгаришларни тез илғай олиш қобилияти ҳам яхши ривожланади, деган хулосага келишди. Демак, фарзандларимизга чет тилларни ўргатишни бошланғич синфлардан узлук-

албатта. Шу боис Наргиза Хонбобоева «Жисмоний ҳаракат» («Total-physical response») усулидан ҳам фойдаланади. Бунда аввал чет тилидаги нутқ тингланади, матн ўқилади, мутлақо гапирилмайди. Кейинги босқичда ўқувчи эшитган ва ўқиганларини ҳаракат воситасида ифода-лайди, сўзлаб беради. Натижада болаларнинг билими мустақамланиб, нутқи ривожланади.

АКТдан самарали фойдаланиб...

Чет тилларни ўқитишда замонавий ахборот технологияларининг ўрни беқиёс. Шу боис мустақиллик

Dolzarb mavzu

лаб эшитган маълумотини ўқитувчи ёки фонограмма ортидан кўп маротаба такрорлайди, иккинчи босқичда эса ўзи мустақил тузган бир неча жумлани оғзаки айтишига рухсат берилади. Бу эса ўқувчиларнинг мавзунини осон ўзлаштиришини таъминлайди.

Таърибли педагог ўғил-қизларнинг чет тилига иштиёқини оширишда энг самарали йўл ижодий тадбирлар ўтказиш деб ҳисоблайди. Масалан, мактаб йилларида француз тилини пухта эгаллаб, бу-

ЧЕТ ТИЛИНИ ЎРГАНИШ

бу жараёнда қандай тажрибаларга таяниш зарур?

сиз равишда олиб бориш мақсадга мувофиқ. Президентимизнинг юқоридаги қароридан ҳам ўқувчиларга инглиз тилини ўргатиш 2013-2014 ўқув йилидан эътиборан 1-синфларда ўйин дарслар ва оғзаки нутқ машғулоти шаклида, 2-синфда эса алифбо, ўқиш ва содда грамматик қоидаларни ўзлаштириш тарзида бошланиши белгиланган.

Уйнаб-уйнаб ўрганамиз

Бошланғич синфларда кўпроқ кўргазмалар куралиши ва электрон воситалар ёрдамида боланинг содда тасаввурини бойитиш зарур. Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги аниқ фанларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаби ўқитувчиси Наргиза Хонбобоеванинг айти шу борадаги таърибаси билан қизиқдик. Муаллима дастлабки сабоқларда болани расм томоша қилиб, ранглари фарқлаш, шеър ёки ашула тинглаш, предмет ёки жиҳознинг инглизча номини эслаб қолиш машқларини бажаришга ундайди.

— Кичик ёшли ўқувчиларга ранглар мавзусини ўргатишда аввал ўзбекчасини билиш-билмаслигини аниқлаб оламан, — дейди педагог. — Кейин рангларнинг инглизча аталишини ўргатишга киришаман. Чўнқ ўқувчилар сўзларни шунчаки ёдлаши эмас, балки маъносини тушуниб олиши керак. Бунда синфни уч гуруҳга ажратиш, машғулотни интерфаол ўйин тарзида ўтказаман. «Colours» ёки «Animals» деб номланган усулда турли рангга бўялган шакл ёки ҳайвонлар тасвири болаларга кўрсатилади. Қайси гуруҳ кўп сўз айтса, ғолиб саналади. Таърибамдан биламанки, бошланғич синфлардаги чет тили дарслари ўйин тусини олса, ўқитиш самарадорлиги юқори бўлади.

Аслида, ўрганувчи ўзи бошидан ўтказмаган, яъни амалий ҳис қилмаган нарсани тушуниши қийин,

йилларида умумтаълим ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларидаги 5 мингдан зиёд лингафон кабинетлари жиҳозланди. Жумладан, Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги хорижий тилларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида ҳам ўқувчилар гуруҳларга бўлиниб, аудио-видео дастурлар, замонавий жиҳозлар ва кўргазмалар материаллар ёрдамида инглиз, француз ва араб тилларини ўрганишаётир. Натижалар ҳам қувонарли. Ўтган ўқув йилидаги билимлар беллашуви танловининг республика босқичида Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги хорижий тилларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабининг 8-синф ўқувчиси Зиёда Файзуллаева француз тили фанидан 99,66 балл тўплаб, биринчи ўринни эгаллади. Бу ютуқда таърибали ўқитувчи Шавкат Бафоевнинг ҳисаси катта бўлди.

Шавкат Бафоев дарсларида янги педтехнологиялардан самарали фойдаланишга интилади. Ҳар бир дарсини қизиқарли ва мазмунли ташкил этиш учун пухта тайёрларлик кўради. Машғулотларни АКТдан фойдаланиб ташкил этади, мультимедиа воситалари орқали мавзуга оид видео ва аудиоларларни намойиш қилади. Ўқув йилини янги бинода кутиб олган муассасада бунга шароит етарли.

— Ўқувчиларга шеър ёдлаб келинган, дея ўқитириш ёхуд тушунмасдан айтилган сатрларни тинглаб ўтириш бугунги кун ўқитувчисига хос эмас, — дейди у. — Педагог дарслиқдан ташқари маълумотлар, интернет материалларидан бохабар бўлиши керак. Таърибамда «Аудиолингвистик» усулдан кенг фойдаланаман. Унга кўра, ўрганувчи даст-

гун катта муваффақиятларга эришаётган кишилар билан учрашув ўқувчиларни янада яхшироқ ўқишга ундайди. Дарсдан ташқари уюштирилган кечалар эса ўз иқтидорини намойиш этиш имконини яратадик, жараёнда болаларнинг нутқий кўникмалари ҳам ривожланади.

Тил муҳити муҳим

— Инглизчани ўргатишда синфда тил муҳитини яратиш муҳим аҳамиятга эга, — дейди Навоий давлат педагогика институти қошидаги академик лицей ўқитувчиси Дилшода Намозова. — Фақат хона, жиҳозлар ва кўргазмалар билангина эмас, балки сўзлашув жараёнида чет тили дарслари ўзбек тилида ўтилаётганига ғувоҳ бўламанки, бу йўл билан ўқувчиларни назарий билимдон қилиш, тест ечишга тайёрлаш мумкин. Бироқ уларда энг зарур кўникма — оғзаки нутқ ривожланган қолади. Ўқитувчи бирор янги сўзни ўргатаётганда тўғридан-тўғри ўзбекча таржимасини айтмай, балки ифодаладиган мазмунига ишора қилса, ўқувчининг ўзи ўйлаб кўради ва она тилидаги муқобилини топади. Масалан, «carrot» сўзини «Ер тагида олтин қозик, у ҳаммага бўлар озиқ», «book» сўзини эса «Қат-қат қатлама, ақлинг бўлса ташлама» дейиш билан ифодалаш мумкин (изоҳларнинг ўзбекча ёки инглизча бўлиши ўқувчининг ёш ва билиш даражасига боғлиқ, албатта). Шунда боланинг фикрлаш доираси кенгайиб, янги сўзларни аниқ образ тарзида эслаб қолади ва лугат бойлиги мустақам бўлади. Энг муҳими, мулоқот чоғи зарур бўлган сўз тезда тилига қолади.

Ёши улуглардан «Бизнинг давримизда ҳам шундай қулайликлар бўлгандами...» деган сўзларни кўп эшитамиз. Бу бежиз эмас, бугун ёшларнинг чуқур билимли ва юксак маънавиятли бўлиб вояга етиши учун шарт-шароитлар муҳайё этилган. Президентимизнинг яқинда эълон қилинган қарори бу борадаги имкониятларни янада кенгайтириши шубҳасиз.

Шоира БОЙМУРОДОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

Yangiliklarda yurt nafasi

➔ Андижонда "Аҳолини иш билан таъминлаш – фаровонлик омили" мавзусида семинар бўлиб ўтди.

Семинарда жорий йилда аҳолини иш билан таъминлаш бўйича Андижон шаҳрида амалга оширилган ишлар, бу борадаги ютуқ ва камчиликлар, истиқболдаги вазифалар атрофлича муҳокама қилинди.

Анжуманда аҳолининг кам таъминланган қатламлари, ногиронлар, аёлларни иш билан таъминлаш, оилавий тадбиркорлик ва касаначиликни ривожлантириш, коллеж битирувчиларини ўз мутахассисликлари бўйича ишга жойлаштириш масалаларига доимий эътибор қаратиш, бўш иш ўринлари ярмаркаларини мунтазам ўтказиш зарурлиги таъкидланди. Президентимиз раҳнамолигида аҳоли бандлигини таъминлаш ва ижтимоий ҳимоя қилиш юзасидан амалга оширилаётган аниқ мақсадли чора-тадбирлар, хусусан, 2013 йилда Иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастурининг мазмун-моҳияти ҳақида йиғилганларга маълумот берилди. Ушбу дастурга қўра, келгуси йилда Андижон вилоятида 79 минг 580 янги иш ўрни ташкил этилади.

Семинар иштирокчилари муҳокама этилган масалалар юзасидан фикр-мулоҳаза билдирди.

➔ Наманган шаҳрида Ўзбекистон нодавлат нотижорат ташкилотларининг форуми бўлиб ўтди.

Форумда мамлакатимизни демократик янгилаш жараёни ва вилотини ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда нодавлат нотижорат ташкилотлар иштирокини янада кенгайтириш, фуқаролик жамияти институтларининг давлат ва ҳокимият тузилмалари фаолияти устидан таъсирчан жамоатчилик назоратини амалга оширишдаги ролини кучайтиришга оид масалалар муҳокама қилинди.

Форум доирасида хунармандчилик ва саноат маҳсулотлари кўргазмаси ташкил этилди.

➔ Пойтахтимизда экожурналистикани ривожлантириш масалаларига бағишланган семинар-тренинг ўтказилди.

Ўзбекистон Табиати муҳофаза қилиш давлат қўмитасига қарашли «Чинор» экологик нашриёт компанияси, «Экомактаб» нодавлат нотижорат ташкилоти, Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг мамлакатимиздаги ваколатхонаси ҳамкорлигида ташкил этилган тадбирда давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари, олимлар, хорижий экспертлар, экологлар ва журналистлар иштирок этди.

Семинар-тренингда экожурналистикани ривожлантиришнинг назарий ва амалий асослари, бу борадаги халқаро тажриба, экология соҳасидаги миллий ва халқаро қонунчилик, экологик тарбиёт юритишнинг таъсирчан усуллари юзасидан фикр алмашилди.

➔ Тошкентда Миллий иқтисодийёт рақобатбардошлигини янада ошириш стратегиясига бағишланган «Иқтисодчилар форуми – 2012» бўлиб ўтди.

Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги прогнозлаш ва макроиқтисодий тадқиқотлар институти ва БМТнинг Тараққиёт дастури «Миллий ва маҳаллий даражада иқтисодий прогнозлаштириш ва режалаштириш салоҳиятини ошириш» лойиҳаси кўмағида ташкил этилган ушбу тадбирда илмий-тадқиқот муассасалари ва олий ўқув юртли вакиллари, иқтисодчи-олимлар, халқаро экспертлар иштирок этди.

Форумда ишлаб чиқаришни диверсификациялаш, юқори қўшимча қийматга эга юқори технологияли маҳсулот ишлаб чиқариш, мамлакатимизнинг ташқи бозордаги рақобатбардошлигини ошириш ва мавқеини мустаҳкамлаш Ўзбекистон иқтисодий сиёсатининг муҳим вазифаларидан экани таъкидланди.

Тадбирда глобаллашув жараёнида мамлакат иқтисодиётининг рақобатбардошлигини таъминлаш ва модернизация қилиш самаралари, миллий иқтисодиётни ривожлантиришда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни каби мавзулардаги маърузалар тингланди ва муҳокама қилинди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўлаган материаллар асосида тайёрланди.

Янги авлод ўқув адабиётлари

тажрибали муаллифлар томонидан яратилди

Ўзбекистон давлат консерваториясида Олий ва ўрта махсус, Халқ таълими вазирликлари ҳамда «Истеъдод» жамғармаси ҳамкорлигида «Йилнинг энг яхши дарслиги ва ўқув адабиёти муаллифи — 2012» республика кўрик-танлови ғолибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Тадбирда Олий ва ўрта махсус таълим вазири Б.Ходиев, Халқ таълими вазири Т.Ширinov ва бошқалар оптимальлашган ўқув дастурлари асосида методик адабиётларнинг яратилиши ўқувчи ва талабаларнинг амалий кўникма ҳосил қилиши учун ягона тизимли механизмни шакллантириши, қолаверса, уларнинг меҳнат бозорида ўз ўрнини топа олишига хизмат қилишини алоҳида таъкидланди.

Айтиш жоизки, бу йилги танловга 191 номдаги адаби-

ёт тақдим этилган бўлиб, улар олий таълим йўналишлари бўйича 168та, ўрта махсус, касб-хунар таълими мутахассисликлари бўйича 17та қўлланма ҳамда бта умумтаълим дарсликларида иборат. Мутахассис ва экспертлар ҳар томонлама чуқур ўрганиб чиққан, 71та ўқув қўлланма муаллифлари ғолиб деб топилди.

— Бугунги ёшларга янги методик усуллар асосида таълим беришни даврнинг ўзи тақозо этмоқда, — дейди «Йилнинг энг яхши дарслиги

ва ўқув адабиёти муаллифи — 2012» танлови ғолиби, ТошДПУнинг «Умумий педагогика» кафедраси доценти Малоҳат Аҳмедова. — Танловда «Педагогика назарияси ва тарихи» номли янги ўқув қўлланма мутахассислар томонидан эътироф этилди. Қўлланмадаги «Тезкор саволга тезкор жавоб» интерфаол технологиясидан фойдаланган педагог машғулот мобайнида вақтдан ютади, талабаларнинг эсда сақлаш қобилиятини ривожлантириб, кўпроқ маълумот беришга эришади. Бу машқ орқали ўқувчилар дарс давомида 300—1000тагача савол-жавоблар орқали ўз билимини мустаҳкамлаши мумкин.

Шоира БОЙМУРОДОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Журналистик ихтисослашув

мутахассислар иштирокида атрофлича таҳлил этилди

Ўзбекистон Миллий университетида «Олий журналистика курсларида ихтисослашув масалалари» мавзусида илмий-амалий семинар бўлиб ўтди.

Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги, Ўзбекистон мустақил оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди, Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро маркази, Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси ва бошқа бир қатор ташкилотлар ҳамкорлигида ташкил этилган тадбирда сўзга чиққанлар мамлакатимизда оммавий ахборот воситалари соҳасида амалга оширилган кенг қўламли ислохотлар, хусусан, малакали кадрлар тайёрлаш борасида олиб борилаётган чора-тадбирларнинг юртимиз ижтимоий-иқтисодий

ҳаётидаги муҳим аҳамиятига алоҳида эътибор қаратилар.

Ўзбекистон Миллий университети қоида-га Олий журналистика курси турли соҳаларда бакалавр даражасини эгаллаб, журналистик фаолият олиб бориш истагидаги кадрларнинг маҳоратини ошириш бўйича фаолият кўрсатиб келмоқда. 2005 йилдан буён ушбу масканда 400дан зиёд тингловчи таҳсил олиб, турли ихтисосликлар бўйича магистрлик даражасига эга бўлганини алоҳида таъкидлаш лозим.

Семинарда Олий журналистика курсларида ўқув амалиёти кўникмалари, босма нашрларда ихтисослашув масаласи, Ўзбекистонда профессионал журналист кадрларни тайёрлаш каби мавзулардаги маърузалар катта қизиқиш билан тингланди.

Санжар РУСТАМОВ

Фахру ифтихор рамзи

Юнусобод туманидаги 35-мактабга таълим муассасасида ёш авлодин миллий қадриятларга садоқат, давлат рамзларига ҳурмат руҳида қамол топтиришга қаратилган маънавий тадбирлар мунтазам ўтказиб келинади.

Ана шундай тадбирлардан бири «Давлат рамзлари — фахримиз, ғуруримиз» мавзусида ташкил этилди. Унда мактабга таълим муассасасининг катта тайёрлов гуруҳлари тарбияланувчилари миллий рамзларимизни мадҳ этувчи шеър, куй

ва рақслари билан иштирок этилди. Мадҳиямизнинг болажонлар тилидан янграши ота-оналар ва меҳмонларни тўлқинлантириб юборди.

— Боғчамизда ўтказилиб келинаётган бундай тадбирлар болажонларга қувонч улаша-

ди. Уларнинг маънавий ва ҳуқуқий саводхонлигини оширади. Бугунги тадбирда болажонлар миллий қадриятларни асраб-авайлаш, давлат рамзларини ҳурмат қилиш борасидаги ҳуқуқ ва бурчлари ҳақида илк маълумотларга эга бўлишди, — дейди 35-мактабга таълим муассасаси мудираси Ҳалима Хўжаева.

Ёрқиной МАТЧОНОВА

Ўқув-лаборатория жиҳозлари

улардан фойдаланишда нималарга эътибор бериш лозим?

Пойтахтимизнинг Чилонзор туманидаги 101-мактабда биология фани ўқитувчилари учун «Ўқув-лаборатория жиҳозларидан самарали фойдаланиш» мавзусида ўқув-семинар ташкил этилди.

Тадбирда 200-мактабнинг биология фани ўқитувчиси Хушнуд Нурметов ўқитилиши нисбатан мураккаб бўлган «Генларнинг ўзаро таъсири» мавзуси бўйича тақдимот ўтказган бўлса, 101-мактаб ўқитувчиси Фотима Гусейнова «Биология фанидан лаборатория машғулотларини ўтказишда учрайдиган муаммолар

ва уларни ҳал қилиш йўллари» мавзусида маъруза қилди.

Ўқув-семинарда мавзуларни ўқувчиларга тушунтиришда виртуал воситалардан фойдаланиш, «Ўрган-ўргат» тавсиясини самарали қўллаш ва «Устоз-шогирд мактаби» фаолиятини янада ривожлантириш борасида муҳокама олиб борилди. Худди шу мавзудаги яна бир тадбир 217-мактабда кимё фани ўқитувчилари иштирокида бўлиб ўтди.

МУХБИРИМИЗ

Оғзаки нутқ — тил ўрганиш асоси

Пойтахтимиздаги 12-мактабда «Тил миллатларни бирлаштиради» мавзусида Юнусобод туманидаги рус тили ва адабиёти фани ўқитувчиларининг семинари бўлиб ўтди.

Тадбирда туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими методисти Сурайё Муслимованинг «Ўзбек тилида таълим олувчи ўқувчиларнинг рус тилидан оғзаки нутқини ўстириш» мавзусидаги маърузаси му-

ҳокама қилинди. Семинарнинг иккинчи қисмида ижодий ишлар — деворий газета, буклет, иншо, рефератлар танлови ўтказилиб, ғолиблар аниқланди. 58-мактаб ўқувчиси Антон Шапаалов яратган электрон табло «Энг яхши ижодий иш» номинацияси

бўйича биринчи ўринга сазовор бўлди.

— Ўқувчиларга тил ўргатишда оғзаки нутқ етакчи ўринда туради, — дейди семинар иштирокчиси Зайнаб Худойберганаева. — Шу маънода ўқувчиларга луғат билан ишлашни ўргатиш, сўзлашиш кўникмаларини бошланғич синфдан сингдириб бориш қўтилган натижани беради.

Маҳмуда ВАЛИЕВА

Бугунги кунда фарзандининг энг яхши муассасаларда тарбияланишини истаб оилаб навбатда турадиган ота-оналар сони кўпайди. Мақсад — болалар мактабга боргач, янги мухитга мослашишга қийналмасин, тенгдошлари олдида мулзам бўлиб қолмасин. Бу манзарага кўпроқ шаҳар боғчаларида гувоҳ бўламиз. Кишлоқларда эса вазият бошқачарок: оналар фарзандлари ўз бағрида ўйнаб ўсишини хоҳлайди... Англаганингиздек, бугунги мавзумиз мактабгача таълим муассасалари-га болалар қамрови, бу борадаги ютуқ ва камчиликлар хусусида.

Муаммоларга ечим излаб...

Мактабгача таълимда боланинг саломатлигига, ҳаётда зарур бўладиган илк кўникмаларини ривожлантиришга ва мактаб таълимига тайёрлашга эътибор берилди. Қисқагина бу таъриф ўзида кенг қамровли мазмунни мужассам этади. Мактабгача ёшдаги болалар ривожланишига қўйиладиган давлат талаблари асосида ишлаб чиқилган «Болажон» таянч дастурида тарбияланувчиларни бир неча жиҳатдан ривожлантиришга эътибор қаратилади.

ни ташкил қилдик. Харакатларимиз самарасиз кетмади. Фарзандининг боғчамизда тарбияланишини хоҳловчи ота-оналар кўпайди.

Эҳтиёж ортган сайин қўшимча шарт-шароитлар яратишга ҳам эътибор қаратаёلمиз.

Олтириқ тажрибаси

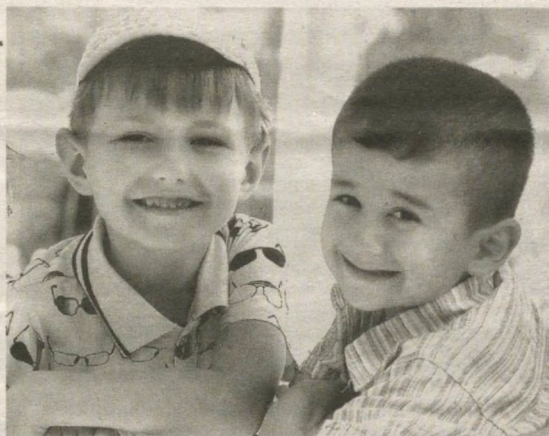
Республика миқёсида мактабгача ёшдаги болаларнинг МТМларга қамрови 22,7 фоизни ташкил этмоқда. Бу рақам ўтган йилги кўрсаткич 1,4 фоизга яхшиланганини кўрсатади.

БОЛАГА ТЎЛГАН БОҒЧАЛАР

уларнинг тажрибасини ўрганиш фурсати келди

Хусусан, jismoniy, ijtimoiy-hissiy, ўз-ўзига хизмат қилиш ва шахсий гигиена кўникмаларини ривожлантириш, болаларнинг нутқи, ўқиш ва саводга тайёргарлиги, билиш жараёни, атроф-олам тўғрисида тасаввурга эга бўлиши учун ҳаракат қилинади. Шунингдек, болаларда тасвирий, мусиқий, ўйин фаолиятини ривожлантириш тарбия жараёнининг асоси саналади. Мактабгача таълим муассасалари — болаларни овутиб ўтирадиган, ўйнатиб вақт ўтказадиган жой, деган тушунча бугун тамомила ўзгарган. Худди шунини ота-оналар тўғри тушуниб, боласини онгли равишда боғчага етаклаб келиши учун зарур сай-ҳаракатлар амалга оширилаяпти. Шаҳар ва кишлоқ боғчалари ўртасидаги тафовутга барҳам берилаяпти. Шунга қарамай, кишлоқ ҳудудидagi боғчаларга болалар қамровини оширишда муаммолар кузатишмоқда. Чекка кишлоқларда уй бекаларининг асосан оилада фарзанд тарбияси ва рўзгор юмушлари билан шугулланиши каби омиллар болаларнинг тўғридан-тўғри ота-она бағридан мактабга чиқишига сабаб бўлаяпти. Бироқ бундай муаммоларга ечим топиб, кишлоқ шароитида болаларни боғчага кенг жалб қилаётган жамоалар ҳам йўқ эмас. Фарғона вилояти Олтириқ тумани Полосон кишлоғидagi 6-МТМ 280 ўринга мўлжалланган бўлиб, бугун бу ерда 316 нафар кичкинтой тарбияланмоқда. Ютуқлар сабабини МТМ мудири Муҳаммад Усмоновдан сўраймиз.

Ушбу ўсишда Олтириқ тажрибасининг хиссаси борлигини алоҳида таъкидлаш ўринли. Туманда 35та МТМ бўлиб, болалар қамрови 33,5 фоизни ташкил қилади. Чекка кишлоқлардаги 16-, 25-МТМга болалар қамровини оsonлаштириш мақсадида бепул транспорт йўлга қўйилган. Ота-оналар ушбу хизматдан бажонидил фойдаланиб, бир неча чакрим наридан ҳам болаларини олиб, келишмоқда. Фарғона вилояти халқ таълими бошқармасининг мактабгача таълим муассасалари бош методисти Саноат Тожибоева ибратли тажрибалар хусусида тўхталиб, шундай дейди:

— Вилотимизда 644та МТМ бўлиб, уларда 69 минг 449 нафар бола тарбияланмоқда. Бу қамров бўйича 27,2 фоиз кўрсаткич дегани. МТМларга болаларни жалб қилиш бўйича муаммоларни бартараф этишининг 2012-2013 йилги истиқбол режаси ишлаб чиқилди. Аввало, маҳаллий ҳокимликлар билан ҳамкорлики кучайтирдик. Натижада боғчаларимиз 325 млн. сўмлик ўйинчоқ ва дидактик воситалар билан бойиди. Шунингдек, МТМларда болаларнинг ёш хусусиятларига мос ривожлантирувчи марказларни яратишга, тарбиячиларнинг янги педтехнологиялар асосида ишлашига, педа-

гогик кенгашларда илғор, ижодкор тарбиячилар тажрибасини оммалаштиришга ва рақобатбардошлик асосида юқори савиядаги таълим муҳитини яратишга эътибор қаратилди. Қилинган ишларнинг ижобий маънодаги рекламиси сифатида бийрон-бийрон тарбияланувчиларимизнинг байрам эрталикларини қамрови паст кўрсаткичдаги маҳаллаларда намойиш этдик. Тадбирларга ота-оналар билан кичкинтойларнинг ҳам биргаликда келишини уюштирдик. Шундан сўнг кичкинтойларнинг ўзлари боғчага борамай, деб йиғлаб келган пайтлар бўлди. Болаларда боғчага меҳр, ота-оналарда эса ишонч уйғонди.

Болани боғчага она етаклайди

Жамиятимизда маҳалла институтининг ўзига хос ўрни борлиги ҳақида таъкидлашга ҳожат йўқ. Болаларни боғчага етаклашда ҳам маҳалла ва МТМ ҳамкорлиги яхши самара беришини Қорақалпоғистон Республикаси ўқув-методика марказининг мактабгача таълим методисти Замира Ережепова ҳам таъкидлади:

— Аҳоли орасида МТМлар ва уларда меҳнат қилаётган педагоглар мавқеини оширишда маҳаллаларнинг ўрни

катта. Олайлик, Нукус туманидаги Акмангит маҳалласи раиси Меҳмет Айтмуратов ташкилотчилигида тарғибот ишлари жонлантирилиб, 3-МТМда янги гуруҳлар очилди. Шуманай туманидаги маҳалла педагог-маслаҳатчиси Айтгул Қурбонбоева ташаббуси билан 1-МТМда 100 нафар бола тарбияланапти. Элликқалъа туманидаги маҳаллалар қошида «Оналар мактаби» очилди, МТМ мутахассислари фарзанди боғчага қатнамайдиган оналар билан учрашувлар, давра суҳбатлари ўтказмоқда. Натижада боғчаларга болалар қамрови ортмоқда.

Кичик ёшдаги болалар тарбияси билан, асосан, оналар шугуллангани билан улар орасида тушунтириш олиб бориш самара беришини Самарқанд вилоят халқ таълими бошқармаси қошидаги таълим марказининг мактабгача таълим услубчиси Мунира Клеблева ҳам қайд қилиб ўтди.

— Самарқанд шаҳар хотин-қизлар қўмитаси раиси Марҳаб Фафурова ташаббуси билан 76-инклюзив таълим бўйича ресурс мактабгача таълим муассасига 19 нафар оила тарбиясидagi ногирон болалар жалб этилди, — дейди М.Клеблева. — Ҳозир улар тиббий ва таълим хизматидан тўлақонли баҳра олишаяпти. Пастдарғом туман хотин-қизлар қўмитаси раиси Зиёда Эшмуродова ҳудуддаги 2-, 26-, 38-МТМда, Каттакўрғон шаҳар хотин-қизлар қўмитаси раиси Ҳабиба Салоҳитдинова 3-, 7-МТМда, Оқдарё туман хотин-қизлар қўмитаси раиси Назира Эшмаматова 6-МТМда болалар сони ошишига хисса қўшди.

Мақсадлар муштаракми?

Мактабгача таълим муассасаларига болаларни қамраб олишнинг йўллари изланаётган экан, турли сабаблар тўғрисидаги бормаётганларни мактаб таълимига тайёрлаш бўйича қандай чоралар кўрил-

моқда? Шу савол билан Халқ таълими вазирлигининг мактабгача таълим бўлими бошлиғи Сабоҳат Миржалиловага юзландик.

— Республикаимиздаги мактабгача таълим муассасаларига қамраб олинмаган болаларни мактаб таълимига тайёрлаш бўйича 1997та қисқа муддатли (25841 нафар бола тарбияланади), 2386та шанба-якшанба-лик гуруҳлар (21868 нафар бола) 1983та саводхонлик маркази (2085 нафар бола) ва хонад-боғчаларида 29та гуруҳ ташкил қилиниб, 330 нафар бола тарбияланапти. Маҳаллалар қошида ҳам 82та гуруҳ очилиб, 830 нафар бола мактаб таълимига тайёрланмоқда. Таълимда маркетинг хизмати ривожланиши натижасида 145та хусусий боғча ташкил қилиниб, улардан 71таси фаолият юрятапти. Бу турдаги муассасаларга 3628 нафар бола жалб қилинган.

Рақамлар қамрови ошганини кўрсатиши ижобий ҳол, албатта. Бироқ соҳада ечимини қутаётган муаммолар талайгина. Хусусан, вилоятларда номутахассис кадрларнинг кўпчилиги ва махсус мактабгача таълим муассасаларида фаолият юритадиган мутахассисларнинг камлиги, маҳаллий ҳокимликлар томонидан мактабгача таълим муассасаларига эътиборнинг етарли даражада эмаслиги, шарт-шароитларнинг кўнгилдагидек яратилмагани ҳам бу борадаги ишларнинг янада яхшилланишига тўсиқ бўлмоқда. Шунга қарамай, нафақат шаҳарларда, балки узок кишлоқларда ҳам гуркираётган, болалари кўпчилигидан қўшимча гуруҳлар очётган муассасалар бор. Шундай жамоалар тажрибасидан ўрнак олиб, ота-оналарнинг «Болам уйда, ўз бағримда ўйнаб ўссин», деган фикрини ўзгартириш фурсати келди. Зеро, бугун бола ўйнаб ўрганапти, кичкиналгидан мантйқий фикрлашга, атрофдаги нарсаларни кўпроқ ва тезроқ ўрганишга эҳтиёж сезмоқда. Шундай экан, ҳамжиҳатликда мактабгача таълим муассасалари мавқеини халқ орасида ошириб, уларда тарбияланаётган болажонларни интеллектуал-ижтимоий жиҳатдан тўғри йўналтириб, кейинги таълим жараёнига кузатсак, муштарак мақсадлар амалини кўраймиз.

Насиба ЭРХОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Замон шиддат билан илгарилаб бораёпти. Бугун «Умр бўйи муаллимлик қилдим. Етарлича тажрибага эгаман...» деган маънода хотиржам фаолият юритсангиз, албатта, давр олдингизга қўяётган талаблар қаршисида ожиз бўлиб қолишнгиз ҳеч гап эмас. Шундай экан, ҳаммаша зий-раклик билан ўқишдан, ўрганиш ва изланишдан толмаслик керак.

ИШ СТОЛИМДАГИ АСОСИЙ МАНБА

Мақтабимизда турли миллат вакиллари тахсил олиб, таълим ўзбек ва рус тилларида олиб борилади. Неча йилдирки, мониторинг тахлилларига кўра барча кўрсаткичлар бўйича тумандаги қарийб тўқсонга таълим муассасаси орасида пешқадамликни қўлдан бермай келаямиз. Албатта, бу жамоамиз аъзоларининг бирдам ва яқдлликда қилаётган меҳнатлари самарасидир. Айни пайтда эришилаётган муваффақиятларимиз замирида сеvimли газетамиз «Ma'rifat»-

Gazetxon minbari

нинг ҳам алоҳида ўрни борлигини қайд этиб ўтмоқчиман. Негаки, нашрда биз педагогларга таълим-тарбия жараёнида асқотадиган мавзулар атрофича ёритиб борилади. Шу боис ҳар доим газетанинг янги сонларини меҳр билан қўлга оламиз ва ўзимизни қизиқтирган материалларни йиғишларимизда муҳокама қиламиз. Газета ҳаммаша иш столимизда турадиган қимматли манбага айланган, десам муболага бўлмайди. Қадрдон нашримизнинг шу йил 5 сентябрь сонини varaқлар эканман, бешчин бетдан ўрин олган «Ватан сийлар Ватанини севганларни» деган сарлавҳа эътиборимни тортиди. «Ахир биз худди ана шу ҳисси болаларимиз қалбига жо этишимиз зарур ва шартку!» деган ҳаяжон билан ма-

териални ўқишда давом эдим: «Ватан танланмайди, Ватан ардоқланади! Ватан сараланмайди, Ватан сийланади! Ватаннинг иссиқ-совугидан озорланмайди, аксинча, унинг сарҳадларида огоҳ туриб, тинчлигини сақлайдилар, дала-ю даштига оро берадилар! Шундан қўллариди баҳорлар кулади! Заминида дуру гавҳарлар унади!». Ҳа, ўғил-қизларимиз шундай муҳаббат, ишонч билан Ватани ардоқлашса, биз том маънодаги юртпарвар миллатпарвар авлодини камолга етказган бўламиз. Ушбу қайдларни ўқитувчиларимиз дарс бошланиши аввалида бир неча бор такрорлашди, дарсдан ташқари машғулотларда ўқиб, ўқувчиларнинг мулоҳазаларини тингладик.

Бу биргина мисол, холос. Аслида, мамлакатимизнинг турли ҳудудларида ёшлар таълим-тарбияси йўлида фидойиларча меҳнат қилаётган ҳамкасбларимизнинг илғор тажрибалари, энг яхши дарс ишланмалари, мактаб бошқарувида оид ангиликлардан газетада эълон қилинаётган мақолалар орқали доимий хабардор бўлиб борамиз. Улардан иш фаолиятимизда фойдаланамиз.

Сайёра УСМОНОВА,
Хатирчи туманидаги
7-мактаб директори

ЛУГАТ ДАФТАРИНИНГ ФОЙДАСИ

Бугун ёшларимиз орасида икки-уч тилда бемалол гаплаша оладиганлар кўплаб топилади. Бу қувонарли ҳол, албатта. Она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси бўлганим боис ўқувчиларимга, аввало, ўз тилимизни чуқур ўрганишимиз лозимлигини кўп уқтираман. Она тили грамматик қоидаларини яхши билсангиз, сўзларнинг мазмун-моҳиятидан келиб чиқиб ўз ўрнида ишлатиш қўнимасига эга бўлсангиз, бошқа тилларни ўзлаштириш осон кечиши табиий.

Яқиндан бир тажриба қўллаб бошладим. Ўқувчиларимдан лугат дафтари тутишларини сўра-

дим. Баъзилар «Она тилидан лугат дафтари нима керак?» дея эътироз ҳам билдиришди. Лекин улар кейинчалик ўзлари нотўғри фикрда эканига амин бўлишди. Чунки она тилимизда ҳам маъносини билмайди-

Sinab ko'ring

ган сўзларимиз оз эмас. Шу боис ўқувчиларнинг хоҳ адабиёт, хоҳ она тили дарсида бўлсин, ўзларига тушунарсиз сўзларни лугат дафтарига ёзиб олиши, келгуси дарсгача маъносини топиб ёдлаши фойда-

дан холи эмас. Янги тажрибамиз ўқувчиларда катта қизиқиш uyg'отди. Баъзилари маъносини билмайдиган сўзлари кўплигидан уялиб, бу ишга жиддий киришди. Лугат дафтари юритиш ёшларнинг сўз бойлигини ошириши билан бирга, Алишер Навоий, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Муҳаммадризо Оғаҳий каби улуг аждодларимизнинг маънавий меросини чуқур ўрганишда ҳам асқотмоқда.

О.ТўРАҚУЛОВА,
ТТЕСИ қошидаги
1-академик
лицей ўқитувчиси

ҲАМКОРЛИК ҲИКМАТИ

Фарғона шаҳридаги йигирмадан ортиқ умумтаълим мактабларида жорий йил ҳисобидан воёга етмаганлар орасида жиноят содир этиш ҳолати қайд қилинмаган. Бу маълумотлар бизга шаҳар ички ишлар бўлимининг воёга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарлик профилактикаси бўлими томонидан тақдим этилди. Шаҳар мактаблари орасида мазкур йўналишдаги энг намуналиси 41-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаби экани ҳам алоҳида таъкидланди. Ҳўш, бунга қандай эришилмоқда? Муассасада бўлиб, ана шу саволга жавоб топишга интилик.

Мактабда таълим-тарбия самарадорлиги ҳам, ота-оналар ва маҳалла билан ҳамкорлик ҳам талаб даражасида ташкил этилган. Бу ҳақда директорининг ўқув ишлари бўйича ўринбосари Насибхон Тожибоева гапириб берди:

— Ота-оналар умумий йиғилишини йилда икки марта, синфлар кесимида тўрт марта ўтказамиз. Йиғилишларда муаммоли масалалар, долзарб мавзулар танлаб олиниб, ота-оналар ва ўқувчилар иштирокида муҳокама этилади. Сўнгги йиғилишимиз «Шахсни тарбиялашнинг ўзига хос хусусиятлари»га бағишланди. Тадбирда қизиқарли маърузалар ҳамда мултимедияли дастурлар намойиш этилди. Ота-оналар билан мустаҳкам алоқа ўрнатганмиз. Улар дарсларни кузатиш, ошхонада таом тайёрлашни, тартиб-интизом, ҳуллас, ҳеч бир масалани назардан қочирмай, ўз мулоҳаза ва таклифларини билдирадилар. Муассасадаги 35та тўғарақ фаолияти ҳам доимий эътиборда. Биз барча ота-оналардан беҳад миннатдоримиз. Улар билан яқин ҳамкорлигимиз ўз натижасини бермоқда.

Баҳодиржон ШОКИРОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги филология фанларига ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида дарс самарадорлигини ошириш, машғулотларни интерфаол педагогик технологиялар асосида ўтирилиши юзасидан кўплаб ижодий тажрибалар амалиётга татиқ этилаётир.

Жумладан, бошланғич синфларда ўқувчиларнинг дарсга бўлган қизиқишларини ошириш мақсадида «Давлатимиз раъзлари ҳақида суҳбат», «Харфлар ҳам гапирди», «Об-ҳаво» каби бир қатор қизиқарли машғулотлар ўтказилаёпти.

Бунда мактабнинг бошланғич синфлар илмий бўлим мудири Дилором Ашурованинг ёш ўқитувчиларга яқиндан методик ёрдам бераётгани ўзининг ижобий натижасини кўрсатмоқда.

Суратда: бошланғич синф ўқитувчилари навбатдаги машғулотга тайёрланмоқда.

Б.РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

QISH BO'LMASA-CHI?

3-sinflar uchun «O'qish»dan bir soatlik dars ishlanmasi

Dars maqsadi:

ta'limiy: o'quvchilarga qish fasli to'g'risida keng tushuncha berib, shoira Y. Sa'dullayevaning "Qish bo'lmasa-chi?" sh'erinini ifodali o'qishga o'rgatish;

tarbiyaviy: ona tabiatimizni sevishtga, avaylab-asrashga, erkin va mustaqil fikrlashga o'rgatish;

rivojlantiruvchi: matn ustida ishlash, undan xulosa chiqarish, matnni so'zlash malakasini takomillashtirish.

Dars turi:

noan'anaviy.

Dars uslublari: aqliy hujum, FSMU texnologiyasi.

Dars jihozi: darslik, qish manzarasi va mavzuga oid plakatlari, DVD.

Darsning borishi:

a) Davomatni aniqlash
b) O'quvchilarning darsga hozirligini kuzatish.

Uy vazifasini so'rash:

Konstitutsiya haqida savol-javob

o'tkazilganda o'quvchilar Bosh Qomusimiz borasidagi fikrlarini bayon etishadi.

1-o'quvchi: — Konstitutsiya davlatimizning asosiy qonuni deyiladi. U 1992-yilning 8-dekabrda qabul qilingan.

2-o'quvchi: — "Huquqiy davlatning quroli ham, so'zi ham, ko'zi ham qonundir", degan edi Prezidentimiz Islom Karimov.

3-o'quvchi: — Konstitutsiya bizning huquq va burchlarimizni ifodalab beruvchi majmuadir. O'zbekistonda yashovchi har bir millat, har bir fuqaro qonun oldida tengdir.

4-o'quvchi: — Qonun oldida hamma barobardir. Shuning uchun qonun oldida vijdonan javob berish kerak. Vijdonli insonlar doimo qonun asosida ish olib boradi.

Uyga berilgan vazifa — "Bosh kitob"

she'rini o'quvchilar yod aytishadi.

Shundan so'ng o'zaro bahs yuritishi uchun topshiriq beriladi.

Laylakqor guruhiga: qishning ijobiy tomonlarini yozing.

Kapalakqor guruhiga: qishning salbiy tomonlarini yozing.

O'qituvchi tomonidan fikrlar umumlashtiriladi. Bahsda faol ishtirok etgan guruhga ball qo'yiladi.

Dam olish daqiqasi: o'quvchilar jo'rligida "Oppoq qor" qo'shig'i ijro etiladi.

Yangi mavzu bayoni: dastlab Yayra Sa'dullayeva haqida qisqacha ma'lumot beriladi.

O'quvchilar Yayra Sa'dullayevaning "Qish bo'lmasa-chi?" she'ri bilan tanishtiriladi va navbatma-navbat o'qitiladi.

Mustahkamlash: darsni mustahkamlash uchun FSMU texnologiyasidan

foydalaniladi. O'quvchilarga fikr (F) beriladi.

— Qish bo'lmasa, tabiatda nimalar yuz beradi?

O'quvchilar tomonidan sabablar (S) aniqlanadi. So'ngra fikrlarga misol (M) keltiriladi. Oxirida o'qituvchi tomonidan umumlashtiriladi (U): qish o'z vaqtida bo'lishi natijasida yer suvga to'yinadi. Hosil mo'l bo'lib, yurtimizda to'kinchilik bo'ladi. Xalqimiz farovon yashaydi.

Topshiriq: she'riyat daqiqasi.

Guruhlararo qish, uning tabiati haqida kim ko'p she'r bilishi bo'yicha musobaqa o'tkaziladi. Faol quruh rag'batlantiriladi.

Darsni yakunlash: yangi mavzu bo'yicha mustahkamlovchi savollar beriladi. Faol qatnashgan o'quvchilar baholanadi. Guruhlarning to'plagan bali e'lon qilinadi.

Uyga vazifa: matnni o'qish va mazmunini so'zlab berish.

Nargiz MAMATOVA,
Toshkent shahridagi
206-maktabning
boshlang'ich sinf o'qituvchisi

ISTIQLOL TUMORCHASI

Har yili mamlakatimizda «Prezident archasi» bayram tadbirlari shod-u xurramlik bilan o'tkaziladi

Mustaqillik, tinchlik va taraqqiyot. Bu tushunchalar doimo bir-biri bilan yonma-yon bo'lib, ularni ayrica tasavvur qilib bo'lmaydi. Xalqimizning tarixiy yutug'i — Vatanimiz mustaqilligi mamlakatimizga yangilanishlar, buyudkorlik, farovonlikni in'om etdi.

Yakuniga yetib borayotgan "Mustahkam oila yili" yurtimizda o'ziga xos tarixiy iz qoldirmoqda. O'tayotgan yilda yurtimizda oila institutini, avvalo, yosh oilalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, onalik va bolalikni muhofaza qilish, mahalla tizimining bu boradagi rolini kuchaytirish, oila farovonligini ta'minlash orqali butun xalqimiz turmushini yanada obod etish borasida keng ko'lami ishlar amalga oshirildi. Ana shu ezgu ish-larning davomi sifatida Prezidentimiz tomonidan 2013-yilning «Obod turmush yili» deb e'lon qilinishi xalqimiz tomonidan katta mamnuniyat bilan kutib olindi.

Bolajonlarimiz doimo orziqib kutadigan va katta shodiyona bilan o'tkaziladigan Yangi yil bayrami har yili ana shunday xursandchiliklar og'ushida kattalarga ham o'ziga xos zavq bag'ishlaydi. Ushbu bayram tantanalarida xalqimizning odamiylik, mehr-oqibat va oliyhimmatlik, xayr-saxovat kabi yuksak xislatlari yanada yorqinroq ko'zga tashlanadi. Yangi yilni ezgu orzu-niyatlar,

savob ishlar bilan kutib olar ekanmiz, ana shu azmi qat'iylilik va shijoat yil bo'yi har birimizga hamroh bo'lib qoladi.

Ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan Yangi yil bayram tadbirlari ham ana shu qadriyatlarimizga yoshlar e'tiborini qaratishga yo'naltirilishi bilan ahamiyatlidir. Ta'kidlash lozimki, bayram tadbirlarining bolalar va o'smirlarning qishki dam olish kunlari, muayyan belgilangan muddat va sharoitda o'tkazilishi va ma'naviy-ma'rifiy tarbiya izchilligi ta'minlanishiga e'tibor qaratilishi lozim. Shuningdek, qishki ta'til davomida bolalarning o'z qobiliyatlarini turli tadbirlar — bilimlar bellashuvi, fan olimpiadalari, turli sport musobaqalari va boshqa tanlovlarda to'liq namoyon etishi uchun imkoniyat yaratish, shu bilan birga ulardagi jismoniy, aqliy va ruhiy-emotsional zo'rliqlarni bartaraf etish, o'quv yilining ikkinchi yarim yilligini muvaffaqiyatli davom ettirishlari uchun shart-sharoit yaratishga birinchi galdagi vazifa sifatida qaraladi. O'quvchilarni «Prezident archasi» tadbiriga keng miqyosda

jalb etish esa o'zaro bahamjihatlikni va uyushqoqlikni talab qiladi. «Prezident archasi» bayram tadbiri hamda o'quvchilarning qishki ta'til kunlarini ko'tarinki ruhda o'tkazish uchun:

— tadbirlarni puxta o'yab tuzilgan va tasdiqlangan reja asosida tashkil qilish;

— taklif etiladigan o'quvchilar ro'yxatini shakllantirishda joylardagi mehribonlik uylari, «SOS» bolalar mahallalari tarbiyalanuvchilari, 3—15 yoshdagi ijtimoiy

Metodik tavsiya

himoyaga muhtoj bo'lgan va mahallalarda istiqomat qiluvchi boquvchisiz qolgan bolalar hamda mustaqillik yillarida Vatan sarhadlarini himoyalash, yurtimiz tinchligini asrash yo'lida qurbon bo'lgan ichki ishlar, mudofaa, favqulodda vaziyatlar, bojxona, prokuratura va milliy xavfsizlik xizmati xodimlari farzandlariga alohida e'tibor qaratish, ularga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sovg'alarini yetkazish;

— bayram tadbirlarini xavfsiz, osoyishta va bolalarga chinakam a'lo kayfiyat bag'ishlaydigan ruhda o'tkazishda keng jamoatchilikning yor-

damiga tayanish;

— tadbirlarni tashkil etishda mahalla faollari, posbonlar, «Kamolot» YIH va hududiy ichki ishlar bo'limi xodimlari bilan yaqindan hamkorlikni yo'lga qo'yish;

— pirotexnika vositalaridan foydalanishni qat'iy taqiqlash;

— yong'in xavfsizligi qoidalariga rioya etgan holda, tibbiy navbatchilar, ichki ishlar bo'limi xodimlari kuzatuvda ta'lim muassasalarining ochiq hovlisida tadbirni tashkil etish;

— Prezident sovg'alarini belgilangan tartibda salqin va xavfsiz maxsus joylarda saqlash hamda mahalliy hokimlik vakillari ishtirokida tarqatish,

— tadbir o'tkaziladigan joyni o'quvchilar tomonidan yaratilgan qo'l mehnati namunalari, o'yinchoqlar, sharlar, eng chiroyli ishlangan devoriy gazetalar bilan bezatishga e'tibor qaratish lozim.

Umumta'lim maktabi o'quvchilari qishki ta'tilini mazmunli tashkil etish uchun quyidagi tadbirlarni o'tkazish maqsadga muvofiq:

— joylardagi tarixiy va madaniy yodgorliklar, muzeylar, teatrlar, mustaqillik yillarida bunyod etilgan inshootlar bo'yab sayohat uyushtirish;

— o'quvchilarning qiziqishlari bo'yicha fan va ijodiy to'garaklar, sport seksiyalari mashg'ulotlari muntazam o'tkazilishiga erishish;

— joylardagi «Barkamol avlod» bolalar markazlarida faoliyat ko'rsatayotgan to'garak mashg'ulotlari muntazam o'tkazilishini ta'minlash;

— sinflar kesimida bilimlar bellashuvlarini o'tkazish;

— bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish maqsadida kasb-hunar kollejlari va akademik litseylar hayoti bilan tanishuvini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

RESPUBLIKA TA'LIM MARKAZI

Qishki ta'til davrida o'quvchilar bilan o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning namunaviy rejasi

O'tish vaqti	Sinflar	Tadbirlar mazmuni			
2.01.2013	1—4-sinflar	«Qudratli yurtning qudratli farzandlari» mavzusida rasmlar ko'rgazmasini tashkil etish.	7.01.2013	1—4-sinflar	«Kachalpolvon sarguzashtlari» yangi talqinda sahnalashtirilgan ertaklar namoyishi.
	5—7-sinflar	«Barkamol avlod — yurt iftixori» mavzusida ochiq muloqot.		5—7-sinflar	«Ma'naviyatli yoshlar — yurtimiz iftixori» mavzusida teatriashgan badiiy kecha.
	8—9-sinflar	«Kim bo'lsam ekan?» mavzusida bahs-munozara.		8—9-sinflar	«Turfa hangomalar» mavzusida kulgi kechasi, «Afandi latifalari» intermediyalar namoyishi.
3.01.2013	1—4-sinflar	«Yangi yilim — yaxshi yilim», «Qorday oppoq orzularim» mavzusida she'rxonlik kechasi.	8.01.2013	1—4-sinflar	«Ozod va obod Vatan farzandlarimiz» mavzusida musiqali bellashuv.
	5—7-sinflar	«Yangi yilga yangi qadam» mavzusida ijodiy kecha.		5—7-sinflar	«Qo'shiqlarda qish tarovati» mavzusida musiqiy kecha.
	8—9-sinflar	«Sen tarixni bilasanmi?» mavzusida davra suhbat.		8—9-sinflar	«So'zini top» mavzusida mustaqillik yillarida yaratilgan kuy va qo'shiqlar ijrosi bo'yicha musiqali shou.
4.01.2013	1—4-sinflar	«Sen aytgin-chi, bu nima?», «Siz buni bilasizmi?» mavzusida viktorina.	9.01.2013	1—4-sinflar	«Sog'lig'imizni o'zimiz asraylik!» mavzusida tibbiyot xodimlari bilan uchrashuv.
	5—7-sinflar	«Kitob — bizning do'stimiz», «Men sevgan adib» mavzularida bahs-munozara.		5—7-sinflar	«Ota-onam — bog'-u bo'stonim» mavzusida bahs-munozara (mahalla, oila, maktab hamkorligida).
	8—9-sinflar	«Tumanim iftixorlari». Shahar, tumandagi mehnat faxriylari bilan uchrashuv.		8—9-sinflar	«Chekmasdan yoshlik gashtini sur!», «Sog' tanda — sog'lom aql» mavzusida sog'liqni saqlash tizimi xodimlari va tegishli idora xodimlari bilan davra suhbat.
5.01.2013	1—4-sinflar	«Kichkina demang bizni...» shiori ostida sport musobaqalari.	10.01.2012	1—4-sinflar	«Ertak qahramonlari bilan uchrashuv» mavzusida tadbir.
	5—7-sinflar	«Maydonda sinashamiz...» shiori ostida sinflar kesimida sinflararo sport bellashuvlari.		5—7-sinflar	«Men sevgan ertak va hikoyalar» mavzusida bukletlar, fotoalbomlar, devoriy gazetalar tanlovi.
	8—9-sinflar	«Sport — sog'liq garovi» shiori ostida sport musobaqalari.		8—9-sinflar	«Men sevgan qahramon», «Men sevgan adib» mavzularida erkin ijodiy insholar tanlovi.

2012-yil 15-dekabr dan 2013-yil 14-yanvargacha davom etadigan «Harbiy vatanparvarlik» oyiligi doirasida ommaviy-vatanparvarlik tadbirlarini tashkil etish hamda tadbirlar dasturini ta'lim muassasalarining o'z imkoniyatlari doirasida, ijodiy yondashgan holda tuzish maqsadga muvofiqdir.

Эшитаялсизми? Дутор чалинмоқда... Унинг оромбахш овози борлиқ узра майин таралмоқда... Бу асрлар силсиласида жила топан "Сайқал" куйидир...

Афтидан, бу куйни чалаётган созанда санъатига устози яхшигина сайқал берганга ўхшайди. Маҳорат билан ижро этмоқда. Эътибор беринг: оромбахш бу куй устоз-шогирд аънасининг мўъжизавий меvasидир. Асар тарих саҳифаларига назар ташласак, устоз-шогирдлик шунчаки анъана эмас, балки ўзига хос миллий маданият бўлагини кўрамыз.

Бу маданият мактабида таълим олган беқўёс санъаткорлар диёримизда кўлаб яшаб ўтган.

Ана шу мактабнинг таълим тартиби тўғрисида бир санъаткор — созанда шундай ҳикоя қилган экан:

— "...Ёз кунларининг бирида бейимиздаги супада қопқоғи ёрилиб кетган эски дуторни берилиб чалиб ўтирган эдим. Бир вақт девор ортидан:

— Ўғлим, бир пиёла сув беринг, — деган овоз келди. Карасам, у ерда от устида ўтирган соқол-мўйлови ўзига ярашган бир киши синовчан, аммо меҳрли кўзларини менга тикиб турарди. Зудлик билан хумдан бир пиёла сув олиб, девор узра узатдим. У бир ҳўплади-да, босиқлик билан:

— Дутор чаласизми? — деб сўради.

— Ҳа энди, озгина қизиқаман, — деб жавоб бердим.

У киши пиёлани узата туриб:

— Ақл махсум деган дуторчи созанда бор. Уни кўрганмисиз?

— Йўқ.

— Ана ўшанинг дутор чалишини бир кўриб, кузатинг-чи, балки сизга яхши сабоқ бўлар, — деди-да, отига қамчи уриб, жўнаб кетди. Ўша кундан қалбимда ўзгача чўғ пайдо бўлди.

Бир куни отам билан тўйга бордик. Мен кўз билан кўрайки, ўша мен сув узатган киши тўрда маҳорат билан дутор чаларди. Отам менинг сўровимга: "Бу одам машҳур устоз-созанда Ақл махсум", деб жавоб берди. Ақл махсум бир куйни чалиб бўлгач, пиёладаги чойдан ҳўплар экан, мен томон боқиб, майин жилмайиб, бош силкиб қўйди. Сўнгра дуторни қўлга олиб, бошқа куйни чала бошлади. Бу — "Сайқал" куйи эди. Тўйдан қайтибқоқ дуторимни қўлимга олдим. Аммо... Ўша кундан эътиборан, Ақл махсумнинг қаерга боришини билсам, ўша ерга ошиқади-кан бўлдим. Унинг дутор чертишини жон қўлогим билан тинглаб, ҳар бир пардадаги зарбларни бирма-бир санардим.

Ақл махсум маълум пардагача чалиб бўлгач, чалишдан тўхтарди ва менга қараб: "Хов ўша булани ҳайданлар!" — дея буюрарди. Мен уйга келибқоқ дуторимда Ақл махсум босган пардаларни босиб, куйни такрорлардим. Шу алфозда қуйинчилик билан "Сайқал" куйини ўзлаштирдим, уни мукамал чала оладиган бўлдим. Бир куни бир тўйда Ақл махсум куй чалиш ўрнига халққа муурожаат қилиб:

— Ҳо, ҳалойик, ораларинг-да шогирдларимиздан бири ўтирибди. Ундан ҳам "Сайқал"ни бериб беринг, — деди. Маълум бўлишича, Ақл махсум мендаги қизиқишни ўша биринчи учрашувдаёқ сезган, кейин эса куйнинг озгинаси-ни чалиб, мен ҳайдаш орқали ўзига хос сабоқ берган экан...

Демак, ўтмишда устозлар дуч келган одамга халқнинг маънавий бисотини топиш-равермаганлар. Бунинг учун улар "ўзида бор" шогирдлар-ни қидириб топган эканлар. Ана шундай "ўзида бор" санъат усталаридан бири, машҳур созгар, Ўзбекистон-да хизмат кўрсатган санъат арбоби Уста Усмон Зуфаров эди. 1894 йили Тошкент шаҳрининг Кўкча даҳасидаги Толкўча маҳалласида Зуфар кўнчи оиласида таваллуд топган Усмон етти ўшида отасидан етим қолади. Бир куни богда йигитлар чалиб ўтирган дуторнинг овозига маҳлул бўлиб, уйда ёғоч бўлакларидан жажжи дутор ясаб, от ёлидан тор тақадди, ўз ишидан гоёт қувонади. Унинг чолғуларга бўлган қизиқишини сезган онаси Ҳошиябону Мирнеъмат кизи ёш Усмон-ни Қашқар маҳалласидан созгар уста Тобшой Султон ўғлига қўлади. Бу ерда Усмон анъанавий устоз-шогирдлик мактабининг ўзига хос таълимини мукамал эгаллади. Эл орасида "Усмон дуторчи" деб ном қозонган Усмон миллий чолғуларнинг барча турларини юксак даражада тайёрлаш билан бирга, янги-янги чолғуларни ихтиро қилди, миллий созгарлик соҳасига ноёб янгиликларни қўшди. Айни дамда кўлаб шогирдларни тарбиялаган Уста Усмон ва унинг фарзандлари томони-

дан турли йилларда ясалган чолғулар республикамиз ва дунёнинг турли санъат музейларидан ўрин олган. Бугун устаннинг авлодларидан ўзбек халқ амалий санъатининг ривожига ўз ҳиссасини қўшаётган сулола етишиб чикди.

Бу сулола намояндalари билан учрашиш мақсадида Уста Усмон хонадонига йўл олдим. Мана, Тошкентнинг "Пахтакор" маҳалласи. "Уста Усмон Зуфаров" номи билан аталувчи гавжум кўча. Бир та-белидан эшикдан кириб борар эканман, устаннинг ўғли — халқ таълими аъълоси, филолог-фианлари номзоди, айни пайтда, ҳунармандлар ва бадий ижодкорлар уюшмалари аъзоси Тўхтамурод Зуфаров "Келинг, она қизим", дея илқ қарши олди. Уста билан ҳовлининг бир бурчагида — уй китобхонаси олдида, шотут дарахти остидаги бир неча китоблар, қўлёзмалар турган стол атрофида бир пи-ятла чой устида суҳбатлашдик.

дек, созгар уста ҳам, аввало, қандай чолғуни ясашини ре-жалаштиради, унга мос ёғоч танлайди... Отамиз Уста Усмон кўрнчи юзига тут ёғочдан тайёрланган юпка қопқоқ эҳтиёткорлик билан ёпишти-рилади ва даста тепаси аниқ ўринларда тешилиб, қулоқлар ўрнатилади. Шундан сўнг яна-да муҳимроқ ва нафисроқ жа-раён — безак ишлари бош-ланади. Созгар усталар бе-зақларда садаф, мол қовур-ғачи ва шохларидан фойда-ланадилар. Уста Усмон соз-ларга миллий кўринишдаги безаклар беришда ўз услу-бига эга моҳир созгар эди. У ясаган безаклар фақат чи-рой бахш этибгина қолмай, муайян маънавий ва мажозий маъноларни ҳам ифодалар-тилиши, ҳатто йил ҳалқалари-нинг зичлигига ҳам ўта эъти-бор билан қарарди...

Тўхтамурод Зуфаров бир дам сўзлашдан тўхтаб, бир ҳўплам қўл ичди-да, миллий созларни ясаш жараёни

ди. Чунки созгарликда чол-ғуларнинг сифати, қолавер-са, кейинги тақдири худди шу амалга боғлиқдир. Дутор қорни юзига тут ёғочдан тайёрланган юпка қопқоқ эҳтиёткорлик билан ёпишти-рилади ва даста тепаси аниқ ўринларда тешилиб, қулоқлар ўрнатилади. Шундан сўнг яна-да муҳимроқ ва нафисроқ жа-раён — безак ишлари бош-ланади. Созгар усталар бе-зақларда садаф, мол қовур-ғачи ва шохларидан фойда-ланадилар. Уста Усмон соз-ларга миллий кўринишдаги безаклар беришда ўз услу-бига эга моҳир созгар эди. У ясаган безаклар фақат чи-рой бахш этибгина қолмай, муайян маънавий ва мажозий маъноларни ҳам ифодалар-тилиши, ҳатто йил ҳалқалари-нинг зичлигига ҳам ўта эъти-бор билан қарарди...

Тўхтамурод Зуфаров бир дам сўзлашдан тўхтаб, бир ҳўплам қўл ичди-да, миллий созларни ясаш жараёни аталиб, само маъносини бил-диради. Шунга кўра, созгар-лар дутор дастасида само ва замин ўзаро туташади деб биладилар. Одатда, дуторга тут баргидан рўёбга келувчи иппакдан тайёрланган икки тор тақилади. Шунданми, дутор форс тилида "икки тор" маъносини билдириб, икки қалб кечинмаси, ноласини та-риланган эътида ва ҳамиша ви-солни қўйлайди.

Ўзбек халқ мусиқаси бисо-тида дутор қаторида кўлаб чолғулар мавжуд. Улар пуф-лаб чалинади-кан(қарнай, сур-най, най, қўшна, сибирик), зарб(ноғора, доира), зарб-ли-шовқинли(қайроқ, сафойил, қошиқ), торли-камойил(ғижжак, сато, қўбиз), торли-чертма(дутор, рубоб, танбур, дўмбира), торли-урма(чанг) каби гуруҳларга бўлинади. Ўзбек созгарлари ва Уста Усмон ўз вақтида бу чолғуларни зўр маҳорат билан кўлаб тай-ёрлаганлар, етук созанда-лар уларни чалиб, халқни ҳушнуд этганлар.

— Биласизми, — деди Тўхтамурод Зуфаров, — мил-лий мусиқамиздаги деярли барча куйлар айнан мана шу созларда ижро этилган. Бу ҳам майли, мусиқий мўъжиза ҳисобланган мақомларнинг тенгсиз куйлари ҳам худди шу чолғулар воситасида яратил-увчи бир қанча қисмлардан иборат. Унинг қорни тут ёғочдан юпка қилиб тайёр-ланадиган ўнта қовургани бир-бирига елим билан ёпиштириб ясалади. Қовур-ғалар ўрик ёғочидан алоҳида усул билан ясалган бўғизга туташади. Ўз ўрнида бўғиз-нинг иккинчи томониға ўрик ёғочидан маълум ўлчов ва йўғонликда тайёрланган даста эътибор билан улана-

зибаси, созанданинг обрўси, қолаверса, мусиқа маданияти-мизнинг шаънига бир жиҳат-дан созгар-уста масъулдир. Отамиз Уста Усмон Зуфаров бир умр мана шу масъулият-ни ҳис қилган ҳолда ижод этди. Анъанага кўра, ҳар бир халқнинг миллий чолғуларини шу халқ, яна ҳам аниқроқ қилиб айтганда, шу миллат вакиллари-дан чиққан созгар-лар ясаши лозим. Созгарла-римиз ўзбек чолғуларини фа-қат диёримизда ўсадиган ме-лали(ширин мевали) дарахт-ларнинг ёғочларидан ясаб келганлар ва бу иш фақат қўл меҳнатида адо этилган.

— Биламизки, илгари устозлар бу бебаҳо санъатни устоз-шогирд аънаси ёрда-мида шогирдларига ўргатган-ди. Бугунги кунда бу анъана нечоғлиқ, ўзини оқламоқда?

— Отам ҳар бир шогирди-га бу санъатнинг энг назик жиҳатларини ўзгача меҳр, сабр-тоқат билан ўргатарди. Қадимдан устоз-шогирдлик

рада баҳс-мунозаралар уюш-тирилди. Баҳсларда баъзилар "Бизга эскириб кетган ўзбек мусиқаси керак эмас", деса, бошқалари "Европа мусиқаси-га ўтамиз", деди. Яна ким-лардир "Ўзбек ва рус муси-қасини аралаштириб, янги мусиқа яратамиз", деб айтган бўлса, бошқаси "Рус мусиқа-сисиз ўзбек мусиқалари ри-вожланмайди" деган фикр-ларни билдирган. Айниқса, ўзбек чолғуларининг овози паст, уларни кенг саҳналарда чалиб бўлмайди, деган тух-матли гоё кенг тарғиб қилин-ди. Отам бу мантисиз гап-ларнинг асоссизлигини ис-ботлаб, ўнлаб баланд овозли "катта ғижжак", "катта дутор" ва "катта танбур"лар ясади...

Табиийки, Уста Усмоннинг бу янгиликларини ҳам тан олишмади. Мусиқий тарбия-даги устоз-шогирдлик аъна-си буткул йўқ қилиниб, евро-пача усул жорий этилади. Чолғуларни тайёрлаш усули ҳам миллий созгарлик аъна-

San'at va siyrat

насиға зид равишда конвейер усулида олиб борилади. Яна, бу чолғулар Европадан келти-рилган қорақайин ва бошқа ёғочлардан махсус фабрика-ларда кўлаб ишлаб чиқари-лади. Оқибатда, ўзбекча ном билан аталиб, қайта яратил-ган бегона чолғулар тўлиб кет-ди. Улар ҳатто миллий соз-ларни чалиш йўллариға ҳам ўзгартиришлар қиритишди. Бу эса, ўз маданияти, мил-лий мусиқаси мавжуд бўлган халқ учун маънавий зулмнинг ўзгинаси эди.

— Яқинда мусиқа мактаби-да таҳсил олаётган бир бола-ни кўриб қолдим. Унинг қўлида қайта яратилиб, скрипкага мослаштирилган ғижжак бор эди. Бола қийнал-ган ҳолда, эғилиб камон тор-тарди. Чунки у камонни аъна-навий усулда эмас, овуруча-ли усулда ушлаганид, бундан унинг қомати букилиб қола-ри, чалишга қийналарди...

Шу ерда Тўхтамурод Зуфа-ров ўрнидан туриб, устахона-дан оталари Уста Усмон яса-ган бир дутор ва фабрикада ишланган иккинчи дуторни олиб чикди. Дуторлардаги фарқ яқол кўзга ташланарди. Уста Усмон дутори ўзимизнинг ёғочлардан ясалган бўлиб, анъанавий йўлда садаф ва су-яқлардан фойдаланиб бе-зақланган. Фабрикада тайёр-ланган дуторлар эса, бегона ёғочдан ишланган, умуман, безаклардан холи эди. Дутор-ларнинг қопқоғи устиға фа-нердан "қалқон" ҳам ўрнати-лганди. Жанговар курул бўлган "қалқон" тутган бу дуторларнинг овози ҳақида гапирмасак ҳам бўлади. Яна, дуторларға айрим европача чолғуларға қўлланилган темир механик қулоқлар ўрнатилганди. Ме-нинг кўз олдимда бир хил ном

булган "мусиқа" сўзи орасида фарқ борми? — Луғатларда "музика" сўзи юнонча "музалар санъа-ти"дан олинган деб кўрсати-лган. "Мусиқа" сўзи эса, XVII асрда яшаган олим Дарवेशа-ли Чангиининг "Рисолайи му-сиқий" асарида қайд этили-шича, "му" ва "сиқий" қисмла-ридан ташкил топган бўлиб, "му" тугун, "сиқий" эса ҳаво маъносидадир. Гуё бу санъат намояндalарни "ҳавода тугун боғлайдилар" деганидир.

Агар амалий санъатимиз-да мавжуд нақшлардан бири бўлмиш "ғирх" сўзининг лу-ғавий маъноси "туғун" экани-ни эътиборга олсак, "мусиқа" сўзининг тағида "созанда-лар ҳавоға ғирх қабил гузал нақшлар чизади-лар" деган маъно борлиги аён бўлади. Кўринишича, бизнинг муси-қаси ҳатто истилоҳларда ҳам ўзгача фарққа эга.

Собиқ совет тузуми даври-да ана шундай ноёб мусиқа маданиятимизга нисбатан салбий муносабат билдирил-ди. Ававалига, ўзбек миллий мусиқаси ҳинд, эрон ва араб-лардан ўзлаштирилган деган тухматга дучор бўлди, бу бо-

билан аталувчи икки хил чол-ғу турарди. Бу чолғуларға ти-килар эканман, келгуси авлод-лар қандай чолғуларни қўлга олишлари ҳақида ўйлаб қол-дим.

— Совет даврида миллий қадриятларимизга муносабат туб-дан ўзгарди. Президентимиз-нинг 2008 йил 8 июлда қабул қилинган "Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг мо-ддий-техник базасини мустаҳ-камлаш ва уларнинг фаолият-тини янада яхшилаш бўйича-ни 2009—2014 йилларға мўъжа-ланган Давлат дастури тўғри-сида"ги қарори асосида амалга оширилаётган ишлар миллий чолғуларимизни му-каммал эгаллаш, уларни дунёға танитиш борасида кенг имкониятлар яратди.

Тўхтамурод Зуфаровнинг сўзларига кўра, созгарлик ва, умуман, миллий мусиқа мада-ниятимиз ҳақида анчагина ишлар адо этилиши керак. Жумладан, мусиқий шарқшу-нослик эътибордан четда қол-моқда. Ваҳоланки, ўнлаб му-тоз мусиқий рисоалар ўз тадқиқотчиларини кутиб ту-рибди.

— Бир вақтлари мусиқашу-нос Дилбар Рашидова Давр-वेशали Чангиининг "Рисо-лайи мусиқий" асарини рус тилиға таржима қилган эди. Аммо ҳалигача уни ҳеч ким ўзбек тилиға таржима қилиб, нашр этмаган. Бундан ташқа-

ри, "танбур чизиги"ни шарҳ-лашға бағишланган баъзи асарлар ниҳоятда кам нусха-да чоп этилган. Фикримизча, бундай асарлар кўпроқ нашр этилиши керак. Ахир, уларда ҳар бир миллий ҷолғумизнинг тарихи, ясаилиши ва унда ижро этилган куйлар бораси-да ижодий фикрлар бор. Ёш авлод ўзининг маънавий ха-зинасида қандай ноёб бой-ликлар борлигини билиши керак. Бизнинг ёшларимиз юксак истеъдод соҳибидир-лар. Бунга ўтказилаётган халқаро фестивалларда иш-тирок этиб, хорижий ва мил-лий чолғуларни маҳорат би-лан чалиб, совринли ўринлар-ни қўлга киритаётган ёшлари-мизни мисол қилсак бўлади...

Уста Усмон хонадониде унинг ва сулола намоянда-ларининг ишлари билан тани-шарканман, миллий созгар-лик маданиятимизнинг ноёб бир ажралмас қисми экани-ға амин бўлдим. Буни ҳатто Уста Усмон томонидан дутор бўғизига ўйилган биргина ўйма нақшда ҳам кўриш мум-кин. Бу нақшлар ўзбек мил-лий ёғоч ўймакорлик санъа-тининг асл намуналаридир. Хулоса қилиб айтсак, Уста Ус-мон ва сулола вакиллари-нинг ишлари бу соҳадаги маҳо-ратлари ўсиб келаётган ёш авлод усталарига ибратдир. Зеро, улар ясаётган чолғула-риға оддий бир "товар" эмас, халқимизнинг бебаҳо мулки деб қарайдилар. Чун-ки бу чолғуларда нафис санъат, олам-олам маъно му-жассам.

Эшитаялсизми? Дутор чалинмоқда... Унинг ором-бахш овози борлиқ узра майин таралмоқда... Ўт-мишда доғишмандлар му-сиқий овозни гул ҳидига қиёслаганлар, шундай экан, дутор дастаси қан-дайдир теша ёки болта-нинг дастаси эмас, балки анвойи ифтор таратувчи гулдаста кабидир...

Севара МУСАЕВА

Бурҳон РИЗОКУЛОВ
олган сурат.

ПАПА

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти «Табийи фанлар» кафедраси профессори Адҳам Рафиқов бу йил Мустақиллик байрамига ўзгача кайфият билан қарши олди. У Юртбошимиз фармони билан «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси» унвонига сазовор бўлди. Ҳаяжони хурсандчилик билан уйғунлашди. Юртимизда таълим, илм-фан соҳасига қаратилаётган эътибор натижаси бу. Қолаверса, юксак унвон институт жамоаси фаолиятига ҳам берилган юқори баҳо эди. Домла ўзида янада улкан микёсли изланишларга рағбат сезди. Шоғирдларга янада кўпроқ билим бериш эҳтиёжи ёнди дилида. Аслида, ҳаёт ҳам математикадек аниқ ҳисоб-китоб олиб боради. Меҳнат қиймат туғдиради. Унинг натижаси эса кадр, эҳтиром билан белгиланади.

Дарҳақиқат, домланинг дарс ўтишда ўз қарашлари, аудиториядаги вақтдан самарали фойдаланиш усуллари бор. Масалан, дарс пайти устоз-шоғирд ўртасида девор бўлиши керак, деб ҳисоблайди у. «Аммо бу чегара шаффоф бўлиши зарур. Устоз ва талаба яқинлиги, дўстлиги аудиториядан, лабораториядан ташқарида бўлса мақсадга мувофиқдир. Шунда ортиқча масъулият-сизликнинг олди олинади, ҳар ким ўз вазифасига сидқидилдан ёндашишга ўрганади. Дарсдан ташқарида

ўринлилиги тўғрисида сўраймиз.

— Илмий иш олиб

боришда шунчаки қизиқишнинг ўзи етарли эмас, албатта. Бунинг учун фундаментал билим ва математикани чуқур билиш керак. Математика шунчаки сонлар билан ишлаш эмас, балки мантиқий тафаккур, керак бўлса, фалсафадир. Унинг темир қонуниятлари бизга ҳар жабҳада асқотади. Қолаверса, талаба вақтдан тўғри ва самарали фойдаланишни билсин. Шунингдек, режа тўғри тузилиши ва унга

Ustoz — elda aziz

келмоқда.

— Мустақиллигимизнинг йигирма бир йиллиги муносабати билан «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси» унвонини олганимдан сўнг кўпчилик менинг мураб-

СЎҚМОҚЛАРГА ТУТАШ ЙЎЛЛАР САБОФИ

Тошкент шахрининг Ҳаситимом маҳалласида туғилиб вояга етган Адҳам Рафиқов болалигида бобоси ва бувисининг қўлида тарбия топди. Абдукарим ота набирасини эл қорига ярайдиган, яхши хулқли бўлсин, дея дуо қиларди. Бугун домланинг хотирасида ўша даврга тааллуқли кўп воқеалар муҳрланиб қолган. 6 ёш пайтлари Адҳам кўчада болалар билан жанжаллашиб, бўлмағур сўзларни ишлатди. Бунинг эшитиб қолган Абдукарим ота унга қаттиқ танбех берди, бўлғуси олимни ҳар бир масалани яхши сўз билан ҳал этишга, эзгу калом билан инсонлар қалбига йўл топишга ўргатди.

Яна бир воқеа эсида. Чорсу бозоридан ул-бул харид қилиб қайтишгаётган эди. Бобоси кўп юролмайди. 43-автотобусга чиқиш учун йўлдан ўтиш ва бекатгача биров юриш керак. Бозорга яқин бекатдан эса автобус тескари томонга юриб, Хадрадан айланиб келади. Бобо ва невараси тескари томондан автобусга чиқишди. Абдукарим ота иккита билет олди. Хадрага борганда барча йўловчилар тушиб қолди ва яна автобус айланиб Чорсуга қайта бошлади. Шунда бобо яна иккита билет олди. Адҳам хайрон бўлиб бобосидан нега тўртта билет олганини изоҳлашни сўради. «Биз тўлаган йўл ҳақи бориш йўналиши учун эди, буниси эса қайтишимизга», деди. Айни кунда Адҳам Рафиқов оиласининг, у тарбия топган муҳитининг ибрат ўчоғи бўлганини сезади: «Илмий-педагогик фаолиятда ҳам болалик мурғак тасаввуримга сингдирилган хислатлар — фидойилик, тўғрилиқ, ҳалоллик, самимилик, шунингдек, қатъийлик керак. Бошқача айтганда, ҳақиқий инсон бўлиш ҳар бир соҳада ҳам муваффақият эшигининг қалити экан».

Йиллар сувдан-да тез оқиб ўтди. Адҳам Рафиқов Тошкент шаҳридаги 23-мактабни аъло баҳоларга, Тош-

кент политехника институти-нинг кимё-технология факультетини пластмассаларни қайта ишлаш технологияси мутахассислиги бўйича имтиёзли диплом билан битирди. 1984—86 йиллари Ўзбекистон Фанлар академиясининг кимё институтида илмий ходим сифатида фаолият юритди. 1986 йилдан Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтида фаолият олиб бориб, 1989 йили номзодлик, орадан ўн икки йил ўтиб, докторлик диссертациясини ёқлади. 2009 йили эса унга институт илмий кенгашининг тавсиясига кўра профессор илмий унвони берилди.

Олим изчил изланишлари натижаларини бевосита аудиторияда талабаларга ўргатиб борди. «Табийи фанлар» кафедрасида «Полимерлар физикаси ва кимёси», «Физикавий ва коллоид кимё», «Умумий ва анорганик кимё» фанларидан кимёвий технология йўналиши бўйича таҳсил олаётган талаба-ёшларга юқори савияда маърузалар ўқиди, лаборатория машғулоти олиб борди. Домла фан ва таълимнинг эгизак тушунчаларини, мураббийлик илмининг отаси эканини кўп таъкидлайди. Ҳаммасидан ҳам институт йўлнамаси билан 10 йил давомида Тошкент шаҳридаги 300-ихтисослаштирилган мактабда ўриндош сифатида ишлаганини мароқ билан ҳикоя қилиб беради. Ўқувчиларнинг диққатини бир жойга жамлаш йўлини топланини, мактабда мавзунинг соддалаштириб ўтишга эътибор қаратганини алоҳида қайд этади. Зеро, тилнинг ҳам содда бўлиши, образли тушунириш дарсининг мазмунли бўлишига хизмат қилади. Адҳам Рафиқов шахар ва республика фан олимпиадаларида ўқувчиларининг эришган ютуқлари учун «Ўзбекистон Республикаси халқ таълими аълочиси» кўрак нишони билан мукофотланган.

шоғирднинг оилавий аҳволи, муаммо ва хурсандчиликлари билан ўртоқлашсангиз, қўллаб-қувватлаб турсангиз таҳсил олаётган масканга, илм-фанга янада кўпроқ боғланиш». Шунингдек, домла бироз оддий усул — маърузани қисқача ёзиб олиш, яъни, консепт қилишнинг мавзунини тушунишда самарали усуллардан эканини таъкидлайди. «Устозим академик М.Асқаров ҳам «Билим ёзиш орқали миёга сингади» дея кўп такрорлайди», дейди у.

Адҳам Рафиқов педагогик маҳорат нафақат дарс жараёнида, балки илмий тадқиқотларга раҳбарлик қилишда ҳам зарурлигига иқроор бўлган. Унинг бошчилигида муваффақиятли яқунланган тадқиқотлардан бири оловбардош ва иссиқбардош тўқимачилик материалнинг саноат-тажриба партиясини ишлаб чиқариш бўйича олиб борилган лойиҳадир. Мазкур изланишлар натижасида «Шамс» хусусий корхонасининг пардозлаш цехида оловбардош ва иссиқбардош тўқимачилик материалнинг саноат-тажриба партиясини ишлаб чиқарилган. Тўқимачилик материалларга оловбардошлик хусусиятини берувчи композиция таркибиде коллаген эритмаси, акрил эмульсияси, борат кислота-си, калий персульфати ва сув бор. Технологик жараён бир неча босқичларда олиб борилди. Олдин коллаген эритмаси, сўнгра оловбардош композиция тайёрланган бўлса, тўқимачилик матосига композицияни шимдириш, ишлов берилган материални қуритиш, иссиқлик таъсирида композиция билан материални боғлаш кейинги босқичда амалга оширилган. Мухими, бу лойиҳада нафақат тажрибали профессор-олимлар, балки ёш тадқиқотчилар, Д.Абдувоҳидов, Ф.Тўраев каби талаба-шоғирдлари ҳам иштирок этишди.

Домладан талаба-изланувчига қандай талаблар қўйиш

қатъий амал қилиниши зарур. Буларнинг барчасига эса сабр ва қўнт билан эришилади.

Айни кунда наноихтиролар хусусида гап кетганда, асосан хориждаги тажрибалар ҳақида гапирамиз. Аслида, юртимизда ҳам соҳага доир эътиборли изланишлар олиб борилаётир. Шу ўринда домла бошчилик қилаётган кимё, кимё технологияларининг назарий асослари, нанотехнологиялар йўналишидаги яна бир лойиҳа тўғрисида ҳам тўхталиб ўтиш жоиз. Бу «Функционал-актив мономерларнинг толалар ва тўлдирувчилар юзасида пайванд сополимерланиши» мавзусидаги фундаментал тадқиқотдир.

— Полимерларнинг тўқимачилик ва енгил саноатда кенг қўлланилиши уларнинг бошқа материалларга нисбатан ўзига хос афзалликлари билан белгиланади, — дейди Адҳам Рафиқов. — Полимерларнинг афзалликлари таркибиде турли тўлдирувчилар ва қўшимчалар тўтган композицион материалларда янада яққолроқ намоён бўлади. Композицион материалларни қаттиқ жисм юзасида мономерларни пайванд сополимерлаш орқали ҳосил қилиш материалларни модификациялаш ва янги минерал-органик материаллар олишнинг кенг имкониятларини яратди. Бунда турли моддаларнинг нафақат физик-механик, балки кимёвий боғланишига эришилади ва уларнинг хоссалари яхшиланади.

Адҳам Рафиқовнинг илмий изланишлари, илм ва таълим соҳасидаги машаққатли фаолияти маҳсули бўлмиш ютуқлари ҳақида узундан-узоқ гапириш мумкин. У сўнгги беш йил ичида 3та патент олди, 9та ўқув-услубий қўлланма яратди, 20 дан зиёд илмий мақола чоп эттирди. «Инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳалар» республика ярмаркасида илмий ишланмалари билан мунтазам катнашиб

бийлик фаолиятининг ўзига хосликлари билан қизиқди. Ўзим бу борада муайян бир қоидадан кўрмайман. Юртимизда таълим ривожига қаратилаётган эътибор катталигини, устоз қадри баландлигини ҳар қадамимда ҳис этаман. Оддий ақида — «меҳнатнинг тағи роҳат»лигини биламан. Сўзсиз, талабага талабни юқори қўйиш керак, илм олиш масъулиятини унга юқлай олиш зарур. Бироқ ундан олдин устоз ўзига талабчан бўлсин. Дарсда мавзунини шундай тушунириш кераки, талаба сиз бермоқчи бўлган барча нарсани олсин, унинг яққовлик қилишга ҳеч қандай имконияти қолмасин. Бу қаттиқ сўз билан эмас, чуқур билим бериш ва қизиқтириш билан амалга оширилиши керак...

Сухбатимиз шу жойда узилди. Хонага олимнинг шоғирдларидан бири, докторлик диссертацияси устида иш олиб бораётган Улбосини Эшбоева кириб келди. Домла у билан гаплашар экан, ҳеч бир мулоҳазасига бевътибор қарамади, айниқса, илмий мақоласини ҳижжалаб кўриб қикди, шу оннинг ўзида зарур тавсиялар берди. Қизгин муҳокама бошланди. Шунда профессор Адҳам Рафиқовнинг мураббийлик фаолияти сирасорини англагандай бўлдим.

Хулоса ўрнида эса домланинг қуйидаги гапларини келтириш ўринли, назаримда: «Инсон умрини узун йўлга ўхшатаман. Бу йўлнинг ўнқир-чўнқирлари, довонлари бор. Бизнинг ҳар бир кунимиз — ташлаган қадамимиздан из қолади. Йўл четиде меҳнатимиз маҳсули дарахлар ўсади, гуллар ифдор таратади. Менинг ҳаётимнинг мана шу йўллари илм қўчаларидан ўтганидан, илмга ташна ёшлар қалбидеги сўқмоқларга туташ бўлганидан бахтиёрман».

Санобар ЖУМАНОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

Таржима асарлари — маданиятимизнинг ажралмас қисми. Бизда бадий таржима жуда қадим даврлардаёқ ривожланган. Қутб Хоразмий, Сайфи Саройи, Алишер Навоий, Бобур каби улуғ сўз усталарининг таржималари мумтоз адабиётимиз хазинасига боқий дурдоналар бўлиб қўшилгани фикримизнинг бир исботидир. Буюк болаларимиз бадий асарларни аслидан таржима қилганлар. Советлар замонида эса, бошқа халқлар адабиётларининг қарийб барча намуналари рус тили орқали ўғрилди. Мустақиллик йиллари бу соҳада ҳам катта имкониятлар яратилди. Энди аслиятдан таржима асосий ўрин тутга бошлади. Бунда ёш таржимонлар ғайрат кўрсатмоқдалар...

Шу йили ноябрь ойи охирида Самарқанд давлат чет тиллар институтида «Бадий таржиманинг лингвоэстетик муаммолари» мавзuida ўтказилган республика илмий-амалий анжумани бу борада амалга оширилаётган катта ишларнинг биридир.

Илмий-амалий анжуман ялпи мажлисдан кейин «Ҳозирги замон таржима назарияси», «Таржима ва услубият», «Таржиманинг стилизацияси ва модернизацияси масалалари», «Маданиятлараро мулоқот ва таржима», «Бадий таржиманинг прагматингвистик асослари», «Таржима ва тил таълими» шўбаларига бўлиниб иш олиб борди. Анжуманда Тошкент, Самарқанд, Андижон, Бухоро, Навоий, Қарши, Термиз, Жиззах олий ўқув юрталарининг таржимашунослари қатнашдилар.

Илмий-амалий анжуман материаллари тўплам ҳолида нашр этилди. Институтнинг «Ёш таржимонлар альманахи» нишона сони ҳам босилиб чиқди. Альманахда СамДҲТИ таржимонлар мактаби қатнашчиларининг бадий таржима ва илмий мақолалари эълон қилинган.

Бу саҳифада альманахдан ўрин олган ёш таржимонлар ижодидан намуналар ўқийсиз.

М.САЪДИНОВ

кейтиши биланоқ омборни очиб, қишлоқ одамларига гуруч тарқатибди.

Қишлоқ одамлари гуручни таллашиб бўлиб олишибди ва бойнинг хотинига:

— Катта раҳмат. Турмуш ўртоғингиз билан бахтли бўлинг, — дея эгилиб, унга таъзим қилишибди.

Бу вақт бой Ханянтга етиб борибди. Қайиққа чиқиб, Ханянтдан ўтаётганда тўсатдан дарёдан қоп-қора, баҳайбат аждар чиқиб, унга юзмаюз келибди. Қайиқчи қўрқиб, хушидан кетибди. Бойнинг олдида яқинлашган аждар худди одамлардек гапирибди.

— Сен ўта хасис одам деб ном чиқарган боймисан? Мен минг йилдан буён сув тағида ётаман, ҳар йили битта хасис одамни тутиб ейман. Ҳозирча тўққиз юз тўқсон тўққиз кишини тутиб едим, бу йил сен хасисни есам, яна осмонга чиқа оламан. Аммо бир йилдан буён мен кутган ор-

Asliyatdan tarjima

— Мени ўлдириг. Илтимосингизга қарамай, мен қишлоқ одамларига гуручни тарқатиб, омборни бўшатиб қўйдим.

Хотинининг гапларидан бой кўзига ёш олиб, миннатдорлик билдирибди.

— Сента раҳмат! Ҳақиқатан яхши иш бўлибди. Мен ўлимга маҳкум қилингандим, сен туфайли яна қайта ҳаётга қайтдим. Сен менинг халоскоримсан.

Шундан сўнг бой Ханянтда учратган баҳайбат илон билан бўлган суҳбатини хотинига сўзлаб берибди.

Эрининг бу гапларини эшитиб, хотини кўп ҳам ҳайрон қолмабди.

— Бу ҳақиқатми? — деб сўрабди у.

— Албатта. Бундай ҳолга йўлиқиб, энди кўзим очилди. Одам бировларга яхшилик қилиб яшashi керак, деган гап ҳақиқат экан.

Бойнинг гапларидан хотини таъсирланиб кетибди.

— Ҳақиқатан, яхши иш бўлди. Бундан буён қийналган қўшнилarga ёрдам бериб яшайлик, — дебди ва омбор калитини бойга қайтариб берибди. Шунда:

— Йўқ. Бугундан бошлаб омбор калитини бутунлай сента топшираман. Қийналган қўшнилари бўлса, ёрдам бер, — дебди эри.

Бойнинг гапларидан хотинининг кўзига ёш келибди.

— Азизим, сиз Ханянтда дунёга қайта келибсиз.

— Менинг тирик қолишимга сен сабабчисан. Бугундан бошлаб мен ўзгалар учун яшайман. Ҳаммаси учун сента раҳмат.

Шундан сўнг бой бутун бойлигини тарқатиб, қийналган одамларга ёрдам бериб яшабди. У ўзгалар учун яшаш ҳам катта бахт эканини англаб етибди.

Корейс тилидан
Комила АБДУГАНИЕВА
таржимаси.

ЎМ Куанг Ёнг

ХАСИСНИ ҚУТҚАРГАН АЁЛ

гуруч ишлатилмай турибди. Шу гуручни уларга берайлик, — дебди бойнинг хотини эридан норози бўлиб.

— Нима делинг? Ялқовларга берадиган гуруч қаерда бор? Камбағал одамлар ҳаммаси ялқовлиги учун шу ҳолга тушган, — дебди бой тўнғиллаб.

— Бу йил ҳосил яхши бўлмагани учун шундай бўлди. Фақат ялқов одамларгина эмас, захмат чекиб ишлаган одамларнинг ҳам ейиш-гуручлари йўқ, улар очликдан жуда қийналишяпти, — дебди хотини.

— Бундай одамлар очликдан ўлсалар ҳам, ёнини олмайман. Ҳаммасига ўзлари сабабчи. Улар очарчилик бўлишини ўйлаб, мен каби омборларига гуручни гамлаб қўйганлариди, бундай иш бўлмасди, — эътироз билдирибди бой.

— Бу гапингиз ҳам тўғри, шунда ҳам қийинчилик вақтида одамларга ёрдам бериш омад келтиради. Бунақа хасислик қилаверсангиз, одамлар қарғашади, — дебди хотини.

— Менга нима? — дея бой хотинининг гапларини ўйлаб ҳам кўрмай, бамайлихотир ўтираверибди.

Бир неча кун ўтиб, бой Ханянтга (Сеулнинг аввалги номи — К. А.) шошилинч бориб келиши керак бўлиб қолибди. Шунда хотинига омборнинг калитини топшириб, ундан илтимос қилибди:

— Ўзингдан бошқа ҳеч ким омборга кира кўрмасин. Кейин ҳар доим фақат етарли миқдорда гуруч олиб ишлат.

Бой бу гапларни айтиб, Ханянтга жўнаб кетибди. Лекин хотини бой буюрганга қарамай, у қишлоқдан жўнаб

зуларим бутун чиппакка чиқди. Хотинининг сенинг номингдан яхшилик қилгани учун сени еёлмайдиган бўлдим, энди нима қилсам экан? Мен шунда ҳам сен хасисни бошингдан бошлаб ейишни хоҳлайман, лекин хотинининг яхшичилигини кўриб яна бир йил кутамаман. Тезда қайтиб кет.

Баҳайбат илон яна сувга кириб кетибди.

Эс-ҳушини йиғиб олган бой қиладиган ишларини ҳам кейинроққа қолдириб, хушидан кетган қайиқчини ўзига келтирибди ва қайиқни ортага буриб, тезда уйига қайтибди.

Муддатидан бурун уйига қайтган бойни кўрган хотини хавфсизраб қолибди. Чунки очликдан қийналган қишлоқ одамларига ачиниби, омборни бўшатган бўлса ҳам, эрига қандай баҳона қилишни ўйлаб кўрмаганди-да.

ПАК Ин Шик

ДУНЁДАГИ ЭНГ ЧИРОЙЛИ ОЁҚ

Бугун спорт мусобақаси куни. Мусобақа шарт: олтинчи синф ўқувчилари оналари билан қўл ушлашиб югуришади: Ўқитувчининг бу сўзларини эшитиб, ҳаяжонланганча оналарнинг қўлларини ушлаб олган болалар сарт чизигига келиб тизилишди. Мен ҳам онамнинг қўлларини ушлаб келганимда спорт майдонида масҳарамоуз кулги кўтарилди.

— Буни қара, оёғи галати-ку?

— Ха-ха-ха, югура олармикан?

Гап шундаки, оймнинг бир оёғи тугма ногирон, оқсоқланиб юарди. Тез юра олмайдиган оёқлари болаларнинг масҳаралаб кулишига сабаб бўлмаслиги учун охирига қаторга бориб турдик. Айни дамда оймнинг қалбиди нималар кечаётганини ҳис этардим. Лекин, барибир, мен ҳам бошқалар сингари мусобақада қатнашишни чин дилдан хоҳлардим.

— Ёнжун, мен, югура олмайман, — деди ойм.

— Ойжон, биз, албатта, биринчи ўринни оламиз. Шундайми?

— Ха... албатта.

Югуриш белгиси ёнғач, қатнашчиларнинг барчаси оналарининг қўлларидан ушлаб югура бошлади. Ҳамма билан бирга югуришимизни кутган томошабинлар бизга тикилиб туришарди. Шунда спорт майдонидида кулги тўлкини мавжлангандек бўлди. Кейин кулги масҳарага айланди.

— Ёнжун, мен ортик югура олмайман, кечир, ўғлим.

Оймнинг кизарган кўзларига термулиб, бир муддат ўйлабди қолдим. Агар мусобақадан воз кечсам, оймнинг хотирасида бир умр ўчириб бўлмас жароҳат қолади.

— Ойи, елкамга осилиб олинг.

— Ёнжун, ахир...

— Тез, тезроқ!

Мен тебраниб турган оймни шарт опичладим-у, югура бошладим. Бу ҳолатни кўриб, спорт майдони бир-

дан жимиб қолди. Мен мусобақа қолдасини бузган бўлсам-да, «Удда-лай олмайди», дея ҳатто нафас олмай бизни қузатаётган мухлислар дўстона ҳайқира бошлади!

— Югур, югур!

Сўнгги ўринни олсам ҳам, кузатиб турганларнинг қайиқ далдаси мени руҳлантирди. Мусобақа тугагач, мукофотлар топширилди.

Директоримиз оймнинг қўлларини эмас, янада азийроқ бўлган юрагини тутиб югурганим учун менга алоҳида совға — иккита дафтар берди. Уйга қайтар эканман, елкамдан қучиб олган ойм оҳиста сўзлади:

— Ёнжун, Худойим сента бугун дунёдаги энг чиройли ва бакуват оёқларни тўхфа этганидан бағоят бахтиёрман.

— Ойжон, сизни яхши кўраман...

Корейс тилидан
Малоҳат ҒАҒҒОРОВА
таржимаси.

УЗУК

Масал

та, топасан», — дебди. Шунда товук куёнга юзланибди. Куён гапни узоқдан бошлабди: «Шу десанг, мен қаридим, кўзларим хира-лашиб қолган. Устига-устак, яқинда кўзойнагимни йўқотиб қўйдим, борди-ю кўзойнагим топилса, узугингни қидиришар эдим». Товук баҳона тўқитган кучукка ҳам индамабди ва дарах тагига бориб қанотлари билан ерни роса титқилабди, ниҳоят, узугини топибди ва хурсанд бўлиб дебди: «Раҳмат сизларга, дўстларим, мени ўзимга ишондишга ўргатдингиз, ўзимга ишондим, қидирдим ва йўқотганимни топдим!».

Араб тилидан
Мадина ИСАЕВА
таржимаси.

Кўрқув — бу ҳар бир инсонда учрайдиган, унинг ҳаёти, соғлиги ва бошқа манфаатларига реал ёки ҳаёлий таҳдид солувчи вазиятларда юзага келувчи ёқимсиз ҳиссиётдир. Тадқиқотлар натижаси аксар кишиларда биринчи ўринда ўзидан кўрқиш, яқинлари ҳаёти ва соғлиғидан, урушдан кўрқиш, огрикдан, бедаво касалликка чалинишдан, ишидан айрилиб қолишдан ва келажақдан кўрқиш ҳолатлари кўпроқ учрашини кўрсатди. Булар унчалик хавфли эмас ва кишини у даражада ваҳимага солмайди. Бироқ кўрқув инсон эркинлигини чеклаб қўйган ҳолатлар ҳам мавжуд бўлиб, у «фобия» деб аталади ҳамда махсус муолажа талаб этади.

«Фобия» сўзи юнон тилидан олинган бўлиб, «phobos» — бирор нарсадан асоссиз кўрқув (масалан, фотофобия — ёруғликдан, антрофобия — одамлардан, оломондан кўрқиш) ҳисобланади. Фобия кўпинча ҳаёлпараст, таъсирчан, ҳаётга тайёр бўлмаган инсонларда учрайди. «Wikipedia» электрон қомусида фобияга алоҳида буюм, ҳаракат ёки вазиятлардан турган ҳамда асоссиз кўрқиш, дея таъриф бери-

бўлиши сабаблари асосан бо-
налигида кечган ёмон хотиралар туфайли юз беради. Фрейднинг нуқтаи назарига қараганда, инсон онги шу тўқнашувлардан қутулиши учун бирдан-бир йўл фобия бўлиб қолади.

Фобияларнинг маълум бир туридан азият чекадиган инсон унда кўрқув пайдо қиладиган вазият ва объектлардан ўзини олиб қочишга уринади. Кўпинча бундай кишилар ўзларининг

ши мумкин. Фобияларни таснифлашда нафақат бирор объект ёки вазият сабаб қилиб кўрсатилади, балки бунда бошқа мезонларга ҳам эътибор қаратилади. Хусусан, ҳодисаларнинг тез-тез қайтарилиши, ўзига хос феъл-атвор, кўрқувнинг қачон пайдо бўлгани, руҳий ва жисмоний аломатлар фобиянинг алоҳида хусусиятлари ҳисобланади.

Мутахассислар фикрича, фобиялар асосан тўрт гуруҳга

нинг эгаси лифддан ўлгудек кўрқди, ваҳоланки, у бу техник воситадан сира ҳам фойдаланмайдиган.

Статистик маълумотларга кўра, эркакларга нисбатан аёллар фобиядан уч баробар кўп қийналаётганлар нофаол, бировга қарам ва журъатсиз бўлиб, қадимдан бу сифатлар аёлга нисбатан ишлатилган. Бундан ташқари, уй бекасининг оддий ҳаёти ҳам ўз таъсирини ўтказди.

Мутахассислар «бемор»лар учун содда усуллардан фойдаланишни тавсия қиладилар. Масалан, сиз метрода юришдан кўрқасиз. Тадқиқотчилар шундай вазиятда аввалига вестибюлга тушиб, у ерда биров туришни, атрофни кузатишни ва ҳеч қандай ёмон воқеа содир бўлмаслигига ўзингиз амин бўлишингизни маслаҳат беради. Кейинги кунлари хавотирингиз пайсаяг, метро вагонидан жой эгаллаб, бир бекат юришни тавсия қиладилар. Бу пайтда диққат-этиборни бошқа объектга қаратиш, ҳаёлни чалғитишнинг иложи бўлса, нур устига нур.

Метрода ўзингизни энгил қилишингиз учун ёнингизда яхши суҳбатдош бўлса, янада яхши самара беради. Умуман олганда, бу каби методга таянган ўзига хос психологик муолажани мутахассислар ҳар қандай турдаги фобияни даволашда қўлайдилар.

Фобия ўз вақтида даволанмаса, инсон нафақат атрофдагилари билан муносабатда муаммоли вазиятга дуч келиши, балки ижтимоий ҳаётдан буткул узилиб қолиб, соғлиги ҳам ёмонлашиши мумкин. Лекин дардди даволагандан кўра олдини олган яхши, деганларидек, агар мазкур ҳолатга вақтида эътибор қаратилиб, зарур чора-тадбирлар амалга оширилса, фобия мутлақо хавфсиз ҳолатдек кечиши ва буткул йўқолиб кетиши ҳеч гап эмас.

Сурайё СИРОЖИДИНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

АСОССИЗ ХАВОТИР ВА КЎРҚУВ

уларни енгиш мумкин(ми?)

лади. Бундан азият чекувчи кишилар уларни кўрқитадиган нарсаси ёки вазиятлар ҳақида ҳатто ўйлаганда ҳам кўрқувни ҳис қиладди.

Фобиянинг турлари жуда кўп бўлиб, 300дан ортқ хили фарқланади. Кўпчиликка маълум бўлган турлардан клаустрофобия — ёпиқ макондан кўрқиш, агорофобия — очик макондан кўрқиш, акрофобия — баландликдан кўрқиш кабилардир. Шунингдек улардан ташқари фақат мутахассисларгагина аён фобия турлари ҳам мавжуд бўлиб, мисол учун, графобия — ёзишдан, эргофобия — бирор юмушни бажаришдан, пнигофобия — бўғилиб ўлдирилишдан кўрқишни киритиш мумкин.

Фобиянинг турлари кўпчилигига қарамай, илм-фан аҳли ҳали-ҳануз уни келиб чиқиш юзага келтирадиган омиллар ёки сабабларни тўлиқ ўрганиб чиқмаган. Шу боис фобия пайдо бўлишига сабаб бўладиган кўплаб назариялар мавжуд бўлса-да, улар ўз тасдиғини тўла топмаган ва исботланмаган фаразлар ҳисобланади.

Инсонларда учрайдиган ҳар турдаги кўрқувларнинг пайдо бўлиш сабаблари ва механизмларини Зигмунд Фрейд биринчи бўлиб ўрганишига ҳаракат қилган, дейилади «ФизОрг» манбасида. Унинг фикрича, фобия инсон қалбига чуқур яширинган тўқнашулар симптоми (аломати) экан. Инсонда фобиянинг пайдо

та хавф туғдирмаслигини биллиши. Шунга қарамай, мунтазам равишда ваҳимани ҳис қилишади. Табиийки, бу кўрқув одатда кишига салбий таъсир кўрсатиб, ҳаётини чидаб бўлмас даражага олиб келиши ҳам ҳеч гап эмас.

Кўпчилик ота-оналар фарзандларининг қоронғиликдан ва ҳайвонлардан, баъзилари эса мактабдан кўрқишидан шикоят қиладди. Аммо руҳшунослар мактабгача ёшдаги болалар ва ўқувчиларда бундай кўриниш мутлақо нормал ҳолат бўлиб, бу фобия ҳисобланмаслигини қайта-қайта тақдорлайди.

Бошқа руҳий касалликларга нисбатан фобиялар кўпроқ тарқалган экан. «Compulenta» сайти маълумотларига кўра, Буюк Британия аҳолисининг деярли 28 фоизи фобиянинг турли кўринишларига чалинган. Океан ортида ўтказилган тадқиқотларнинг натижаси эса 16 фоиз аҳоли турли кўрқувларга гирифтор бўлганини кўрсатди.

— Фобия маълум бир вазиятларда кишини ўраб олиб, унда вегетатив бўзилиш, масалан, юрак уриши ҳамда тер ажралишининг тезлашувига олиб келувчи асосланмаган, огрикли кўрқувдир, — деб ёзади Европа тадқиқотлар маркази илмий ходими Алан Бергер «Илм-фан» («Science») нашрида. — Улар турли нохуш ҳолатларни келтириб чиқари-

бўлинади: ижтимоий фобия (социфобия), агорофобия, зоофобия ва бошқалар. Социфобия бу — инсоннинг одамлардан узоқлашишга интилиши, жамоа олдига сўзга чиқишдан кўрқиши кабиларда кўринади. Социфобия кишиларнинг ўз имкониятлари ва қобилиятларини эркин намойиш этишларига тўқсинлик қиладди ва бу ҳолат индивидуал руҳий хусусиятлари ҳамда ўз-ўзига баҳо бериш даражаси билан боғлиқ бўлиши мумкин. Бундан ташқари, оиладаги иқтисодий етишмовчилик, ўқишга қизиқишининг сустлиги, инсоннинг ўз ақлий қобилиятидан, ташқи кўринишидан қониқмаслиги социфобияни вужудга келтирувчи омиллардан биридир. Кўрқувнинг бу тури ёшлар, айниқса, ўсмирлар ўртасида кўп учрайди.

Рухшунослар ота-оналарнинг фарзанди хато ва камчиликларига ургу бериши, атрофдагилар томонидан боланинг кўп танқид қилиниши кейинчалик унда социфобия шаклланишига сабаб бўлади, деб таъкидлашади. Бу, ўз навбатида, боланинг кўпчилик ичида гапира олмаслигига, беғоналар билан суҳбатлашишдан кўрқишига, одамлардан қочишига, ўзига ишонмаслигига олиб келади. Ўсмирларда эса ўз билимидан шубҳаланиш, олаётган баҳосига мос билимга эга эмаслиги ва бунинг ўқитувчи ҳамда бошқа ўқувчилар томонидан фаш этилишидан кўрқиш ҳиссини вужудга келтиради.

Тахлиллар натижаси шуни кўрсатдики, инсоннинг руҳий хусусиятлари — темпераменти ҳам фобиянинг келиб чиқиши учун сабаб бўлар экан. Меланхолик ва флегматикларда бунга мойиллик яққолроқ кўринади. Айниқса, меланхоликларда социфобиянинг учраш эҳтимоли бошқа мизож вақилларига қараганда кўпроқ.

зилишларга, неврозга ва ҳатто суицид (ўз жонига қасд қилиш)га ҳам сабаб бўлиши мумкин. Шу боис бир қарашда оддий муаммо бўлган фобияга психологлар жиддий эътибор қаратиш зарурлигини таъкидлайдилар.

Очик майдонлардан, кенг жойдан кўрқишда намоён бўладиган агорофобия энг кўп тарқалган тур сифатида эътироф этилади. Кўрқув дардига чалинган беморларнинг 60 фоизи агорофобиядан азият чекади. Бунда фақатгина баландлик ва кенгликдан ёки одамлар тўдасидан кўрқиш эмас, балки саёхатга чиқиш ёки интенсив равишда ҳаракат қилиш ҳам агорофобиянинг асосий хусусиятларидан ҳисобланади. Кўрқув шунчалик кучли бўладики, бундай пайтда киши ҳатто уйдан чиқиб кетиши ҳам мумкин. Одатда агорофобия болаликдан ёки ўсмирлик давридан бошланади.

Фобия нисбатан кўп учраса-да, ҳар доим ҳам очик намоён бўлмайди. Фобияга чалинганларга керакли ёрдам, қўллаб-қувватлов ва зарур ҳолларда махсус психологик муолажа лозим, зеро, уларнинг кундалик ҳаёти ва турмуши издан чиққандан сўнг чоратадбирлар қор қилмаслиги ҳам мумкин.

Кузатувлардан маълумки, фобиядан даволанишга муҳтожлар фойз кўрсаткичи паст бўлиб, бу қуйидагича изоҳланади: кўрқувнинг бирор кўринишига чалинган инсон маълум шароитлардан келиб чиқиб, ўз кўрқув объекти билан кам тўқнашиши ёки умуман дуч келмаслиги сабабли ҳам ҳаёти бир маромда давом этаверади. Масалан, катта шахарда яшайдиган илондан кўрқадиган киши ўзининг кўрқув объекти билан сира тўқнашмаслиги мумкин. Ёки олайлик, қишлоқ тамаддихонаси-

ВЕСТАДА НООДАТИЙ ЖАРЛИКЛАР ТОПИЛДИ

Океанортидан космосга чиқарилган «Даун» («Dawn») аппарати Веста астероидида ноодатий шаклдаги, келиб чиқиш сабаби номатлум жарликлар тасвирини олишга муваффақ бўлди. НАСА расмий сайти(nasa.gov)да бу ҳақда маълум қилинди.

Олимлар астероиддаги кратерлар эрозиясини ўрганаётганда шакли ва ҳажми жиҳатидан фарқланадиган икки турдаги кратерларни аниқлашди. Уларнинг таъкидлашча, нисбатан тўғри ва калтароқ турдаги кратерлар қуруқ зарралар оқими натижасида юзага келган. Шу боис уларни аниқлаш осон кечган. Лекин астероиднинг баъзи қисмларида нисбатан узунроқ ва эгри-бугри жарликлар топилибди. Улар V шаклидаги чуқурликда бошланиб, эгри чизик бўлиб чўзилган ва жарлик охири текис ҳудудда бир-бири билан бирлашган.

Вестадаги айнан қайси жараёнлар бу каби тизимларни ҳосил қилгани ҳали аниқланганича йўқ. Олимларнинг сўзларига кўра, Ерда ҳам бундай жарликлар учраб туради. Мисол учун, Аризонадаги мавжуд кратерлар сув ҳаракати натижасида юзага келган. Шу боис баъзи мутахассислар уларнинг пайдо бўлишини сув ҳаракатига, айримлари эса карбонат ангидрид газига ёки бошқа механизмга боғлашмоқда.

ФИРЪАВННИНГ ИЛК СУРАТЛАРИ

Юқори Миср ҳудудидаги Нил дарёси соҳилидан топилиган Фиръавннинг тошлардаги қадимий ўйма суратларини ўрганиш ишларида олдинга силжиш кузатилди, деб ёзади «Лайф Сайнс» («LifeScience») манбаси.

Илк марта ушбу тасвирлар 1890 йиллардаёқ аниқланган, лекин уларнинг тизимли равишда ўрганилиши фақатгина 2008 йилга келиб йўлга қўйилди. Умуман эса, бу манзара ҳужудор раҳбарлигидаги байрамона юриш жараёни сифатида таърифланади. Экспертларнинг сўзларига кўра, суратлар тахминан милoddан аввалги 3200–3100 йилларда, Юқори ва Қуйи Миср давлатларини бирлаштирган биринчи Фиръавн Нармер пайтида яратилган. Археологларнинг тахминларига қараганда, айнан шу шахс биринчи бўлиб жанубдаги нохуш вазиятни ўнгалаган, сўнгра шимолга қараб ҳаракатланган.

Наг-эл-Хамдулаб қишлоғи яқинидаги мазкур суратларни биринчи бўлиб британиялик археолог Арчибалд Сейс топган, лекин ўша пайтда топилма кенг оммага тақдим этилмай қолган. 1960 йилларда мисрлик археолог Лабиб Хабачи ўйма нақшларини суратга олади, аммо улар фақатгина 2008 йилга келиб АҚШнинг Йель университети олими Мария Гатто томонидан атрофлича ўрганилди. Ўтган салкам ярим аср мобайнида уларнинг баъзиларига зарар етган бўлса-да, умуман, улар яхши сақланиб қолган. Айни пайтда олимлар олдида турган энг муҳим вазифа ушбу ўзига хос ёдгорлиқни атроф-муҳитнинг салбий таъсирларидан асрашдан иборат.

РЕСПУБЛИКА МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ КЕНГАШИ МИЛЛИЙ ҒОЯ ВА МАФКУРА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ МАРКАЗИ

1 дона компьютер жамланмаси, 1 дона кўп функцияли принтер, турли хилдаги канцелярия молларини сотиб олиш ва футболкалар тиктириш учун тендер танлови ўтказилишини эълон қилади.

Тендер тақлифларини қабул қилиш — тақлифлар шаклидан қатъи назар (почта орқали ёки марказга келиб) ушбу эълон чоп этилган санадан 15 календарь куни давомида қабул қилинади.

Маълумот олиш учун ҳафтанинг душанба-жума кунлари соат 9:00дан 18:00га қадар қуйидаги манзилга мурожаат этиш мумкин:

Ўзбекистон Республикаси, 100000, Тошкент шаҳри, Мустақиллик шоҳ кўчаси, 59-уй.
Республика Маънавият ва маърифат кенгаши Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази.
Телефонлар: (8-371) 239-46-59, 239-15-87

ЧАҚАЛОҚ ЮЗ ҚИЁФАНИ ЯХШИ ТАНИЙ ОЛАДИ(МИ?)

Кузатувлардан маълум бўлишича, чақалоқлар (ҳаттоки бир неча соат олдин тузилганлари ҳам) одамларнинг юзларига узоқ термулиб қолади. Табиийки, мазкур ҳолат кўпчилик учун ғалати туюлиши мумкин, чунки уларда ҳали мураккаб

визуал маълумотни тahlil қилиш қобилияти ривожланмаган дея ҳисобланади. Шу боис океанортидаги Стэнфорд университети олимлари 4 ойлик чақалоқ юз қиёфаларини қандай танишини ўрганишган. Тадиққот натижалари «Journal of Vision» нашрида чоп этилди.

Кичкинтойларга шахслар ва нарсалар акс этган суратлар кўрсатилган ва айни пайтда уларнинг бош миёси фаоллиги кузатилган. Қиёслаш учун худди шундай тахриба катталар билан ҳам ўтказилган. Маълум бўлишича, катталарда қатор суратларнинг намоиш этилиши чакка қисмларининг фаоллигини оширган (айнан шу ерда кўриш орқали олинган маълумотни тahlil этиш маркази жойлашган).

Олимлар болаларда ҳам худди шу қисмда фаоллиқни қайд этишган, фақат катталардан фарқи равишда, улар юз қиёфасини кўрганда бундай ҳолат содир бўлган. Аниқроқ айтганда, болаларда одамларни таниш қобилияти катталарникидан у даражада жиддий фарқ қилмайди, чунки жараёнда уларда ҳам мураккаб визуал ахборотни тahlil этиш маркази фаоллашади. Буоимларни кўрганда эса кичкинтойларда энсадаги миё қисми фаоллашган. Боиси, бу қисмда оддий нарсалар учун «масъул бўлган» нисбатан соддароқ кўриш маркази жойлашган экан.

ОҚОВА СУВЛАР ФОЙДАЛИ

Йирик шаҳарларда қувурларда оқаётган, фойдаланилган иссиқ сув юқори ҳароратта эга бўлиб, ҳаттоки оқиб тушганидан сўнг ҳам 14-15 даража ҳароратни сақлаб туради. Айни пайтда совуқ сув жуда катта сарфлар билан қувурларга иситилиб узатилади. Мазкур муаммони ҳал этиш учун муҳандислар ўзига хос ечим тақлиф этишмоқда, дейилади «Компьюлента» манбасида.

Оқова сувларнинг ўртача ҳарорати 15,6 даражага тенг экан, демек, насослар ёрдамида, оз миқдорда қўшимча электр сарфлаб, бундай сувлардан уйлари иситиш мақсадида фойдаланиш мумкин. Бунда ёпиқ сув айланиш тизимларидан фойдаланиш кўзда тутилган, шу боис ичимлик суви билан аралашиб кетмайди. Сувни тўплаш ва юқорига узатиб бериш (аслида, бунга энергия сарфланади) учун чуқурликка ўрнатилиши лозим бўлган геотермал насосдан фарқи равишда янгича иссиқлик ускунасида фойдаланилганда суюқликни вертикал равишда узатиш қурilmаси керак бўлмайди. Чунки узатиладиган ва оқизиб юбориладиган сув қувурлари бир-бирига яқин жойлаштирилади.

Маълумот ўрнида айтиш зарур, бундай тизимлар қатор мамлакатларда самарали равишда ишлатилмоқда. Хусусан, Шимолий Америкада биринчи бўлиб тизим Ванкувер (Канада)даги Олимпия шаҳарчасига ўрнатилган бўлиб, 70 фоиз иссиқлик эҳтиёжини қопларкан. Япония ва Норвегияда ҳам одатий нарсга айланган бу тизим АҚШга ҳам етиб борди: шу кунларда Чикаго университети мутахассислари томонидан ишлаб чиқилган тизим иш бошлади. Лойиха учун 175 минг доллар сарфланиб, 3 йилда ўзини оқлаши кутилмоқда.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

ЖУМЛАДА ЈАҲОН

Германиядаги Рейн дарёси бўйлаб уч кунлик саёҳатни амалга ошираётган «MS Bellriva» кемаси бортида норовирус туридаги ўткир ичак инфекцияси тарқалгани тахмин қилиниб, 60 ёшдан ошган 70 нафарга яқин йўловчи шифохонага келтирилган, транспортда эса карантин эълон қилинган.

Европа Иттифоқига аъзо 27 мамлакатнинг иқтисодиёт ва молия вазирлари навбатдаги йиғилишдан сўнг евро муомалада бўлган ҳудуддаги банклар устидан ягона назорат ўрнатиш механизминини яратиш фикрини бир овоздан қўллаб-қувватлашди.

Канадада қувурлар тизимининг етарлича қувватта эга эмаслиги мамлакатнинг нефть экспорт қилиш салоҳиятига салбий таъсир кўрсатиб, ойига 2,5 миллиард доллар миқдорида зарар келтираётган экан.

Молиявий операцияларни яхши назорат қилмаганликда айбланган Буюк Британиянинг «HSBC» банки ноқонуний маблағлар айланишининг олдини олиш мақсадида «Мижозни яхшироқ билиш» дастури доирасида 5 йил давомида сўровлар ўтказилиб, шахсий маълумотлар қатъий текширилишини маълум қилди.

Жорий йилдаги энг кучли «Пабло» тўғрисида оқибатда ҳозирга қадар филиппинлик 906 нафар одам вафот этган, 2,7 минг аҳоли жароҳат олган, 932 нафари эса бедарак йўқолган, вазият оғирлиги сабаб 850 мингдан ортиқ аҳоли ҳамон эвакуация марказларида жон сақламоқда.

Океанортидаги Орегон штати Клакамас округидаги савдо марказларидан бирида ҳимояланган кийимда, автоматик қуролга эга номасъул шахс одамларга қарата ўт очган, тезкор равишда эвакуация амалга оширилганига қарамай, икки нафар инсон воқеа жойида ҳалок бўлган.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази ва касба уюшмаси кўмитаси жамоаси марказ бош мутахассиси Саъдулла Қурбоновга онаси **МОМАЖОН АЯ**нинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти раҳбарияти ва жамоаси Халқ таълими вазирлигининг умумтаълим мактабларида ўқув-тарбия жараёнини ривожлантириш бош бошқармаси бошлиги Йўлдош Асадовга акиси **Хамро АСАДОВ**нинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

ЎҚУВЧИГА ЭЪТИБОР ЛОЗИМ

1-синфга борганим ҳамон ёдимда, кўлимга қалам тутқазиб, ёзишни ўргатган устозим Ҳаққул Бердиев эди. Хатим хунуқлигидан бирга дарс қиладиган ўртоғимнинг ёзувига жуда ҳавасим келарди. «Нега чиройли ёзмайсан?» дея ўз кўлларимга чизиб, кейин ўчиролмай роса қийналган пайтларим бўлган.

Бир куни уй вазифаларимни тайёрлаб ўтирсам, отам келиб, дафтарларимни текшириб қолди. Хатимнинг «хусн»и учун қойиб, «Чиройлироқ ёзсанг бўлмайдимми, ўғлим?», деди. Эртаси мактабга барвақт бордим, доскага қайта-қайта ёзиб, машқ қила бошладим. Сана ва мавзунини ҳафсала билан ёзиб қўйдим. Хонага она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Холяр Очилов кириб келди ва доскадаги ёзувни кўриб, «Буни ким ёзди? Чиройли ёзаркан», деди. Устозимнинг сўзлари қўлогимга ёқимли эшитилиб кетди. Шу кундан бошлаб ҳар дарсда доскага сана, мавзу ва машқларни ёздириш бўлди. Бора-бора хатим чирой очиб, она тили ва адабиёт дарсларига олдингидан-да қизиқиш билан қатнаша бошладим. Бунда устозимнинг рағбат ва эътибори муҳим роль ўйнагани аниқ.

Мактабни тамомлаб, академик лицейга ўқишга кирдим. Фан ҳафталикларидан иқтидорли ўқувчилар

ўзлари чизган расм, кроссворд, бошқотирмалар билан иштирок этишарди. Тарих фани ҳафталигида кроссворд тузиб, катта оқ қоғозга чизиб келиш менинг чекимга тушди. Ҳар куни дарсдан қайтгач, оппоқ қоғозни кўлимга оламан-у, аммо қаламни юргизишга ҳеч ботинолмайман. Ҳафта охирида борар, кроссворддан эса дарак йўқ эди. Ҳаёл суриб турганимда тўсатдан ўқитувчим Ҳаққул Бердиевнинг «Агар чин дилдан истаб, астойдил ҳаракат қилсанг, ҳар қандай ишни уddалайсан», деган ўғити ёдимга тушди. Туни билан ухламай, расм чизиб қикдим ва эртаси куни тарих ҳафталиги бурчагига осиб қўйдим. Голибларни тақдирлаш маросимида менинг номим ҳам янграб қолди. Бу мени беҳад руҳлантириб юборди. Шундан сўнг барча фан ҳафталикларидан фаол иштирок этадиган бўлдим.

Сулаймон ҲАЙДАРОВ,
ЎЗМУ журналистика факультети
талабаси

Ҳар бир болада бирор касб-хунарга қизиқиш бўлади. Ундаги қобилиятни кичиклигиданоқ аниқлаб, ривожлантириб бориш ота-онадан катта масъулият талаб этади. Шу маънода фарзандлари Умиджон ва Ойдинанинг иқтидорини илаб, уларни шакллантиришга уринаётган Дилбархон опанинг савб-ҳаракатлари таҳсинга лойиқ.

Ta'kid

Умиджон Умрзоқов тумандаги 40-умумтаълим мактабининг 5-синф ўқувчиси бўлишига қарамай, тендошлари орасида номи тез-тез тилга олинади. Ахир, у «Янги авлод» болалар ижодиёти фестивали совриндори бўлган, «Олтин овоз» телестанловидан миллий

динахон биргина спорт билан чегараланмайди, «Баркамол авлод» болалар марказидаги рақс ва дивертисмент тўғрисида фаол аъзоси ҳамдир.

Бундай қобилиятли фарзандлар — оила фахри. Аммо баъзида фақат ўқитувчи-мураббийларгина

ҚОБИЛ ФАРЗАНД — ОИЛА ФАХРИ

қўшиқлари кўпчилиكنинг кўнглини ром этган. Устига-устак, мактабда ҳамма баҳолари «аъло» бўлган йигитчага ҳавас қилмай бўладими? Қўшиқчилик сирларини ўргатаётган Ҳамзабек Исмоилов ҳам шогирдида катта ишонч билдирмоқда.

Шарқ яқка кураши билан шуғулланаётган Ойдина ҳам кўпгина мусобақаларда голибликни қўлга киритиб келаяпти. Қўл жанги бўйича вилоят миқёсидаги беллашувда 1-ўринни эгаллаб, устозлари ишончини оқлади. Ой-

болага билим, таълим-тарбия бериш билан машғул бўлади, айрим ота-оналар эса ўғил-қизининг қизиқиш ва иқтидорига бефарқ қарайди. Бугун темир-терсек қовлаётган болакай келгусида ихтирочи, қоғозга нималарнидир чизаётган кичкинтой жаҳонни лол қолдирадиган мусаввир бўлиб улғайиши ҳеч гап эмас. Унутмайлик, истеъдод эътиборга муҳтож. Бола назардан четда қолдими, бор иқтидори ҳам сўниб боради.

Ғанишер АКБАРОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ЧОРЧИНОР

Бойсун тоғларида бешта кўҳна чинор бор. Уларнинг тўрттаси бир-бирига яқин ўсгани боис, «Чорчинор» деб ном олган. Чинорлар шарафига маҳалла ҳам, қишлоқ ҳам шундай аталади. Олимларнинг аниқлашича, чинорларнинг ёши 700—1000 йилнинг нари-берисиди.

Чинорлар ғоят салобатли, мустаҳкам ва узок умр кўриши билан эътибор қозонган. Қулай шароитда бу дарахт 2000 йилдан ортиқ яшаши мумкин. Эгей денгизидидаги Кос оролида 2300 йиллик чинорлар бор.

Мен чорчинорнинг қарийб 200 йиллик тарихини ўрганиб чиқдим, уларни 50 йил давомида кузатдим. Бу чинорлар билан боғлиқ айрим афсоналар ҳам мавжуд. Ривоят қилишларича, Бойсун чинорларини бир бог-бой йигит бек қизига бўлган муҳаббати рамзи сифатида эккан. Бироқ бек ўз қизини камбағал йигитга узатишга ор қилиб, уларга қаршилик қиладилар...

Чорчинор ҳамиша бойсунликлар хизматида бўлиб келган. Қадимда узок сафарга чиққан карвонлар Бойсунда тўхтаб, чинорлар тагида ҳордиқ чиқариб, мешларини унинг пойидан оқаётган анҳор сувидан тўлдириб, йўлларидан давом этишган. Ўтган асрнинг 70-йилларида шу атрофда яшовчи қарияларнинг айтишича, Наврўз ва бошқа халқ байрамлари, турли сайллар Чорчинор остида ўтказилган. Байрам кунлари бу ерда кўча бозорлар очилар, дошқозонларда турли таомлар пиширилар, хонанда-созандалар ўз маҳоратини намойиш қиларди.

Tabiat va inson

Ёзнинг жазирама иссиқ кунларида ҳам Чорчинор салқин бўлади. Асрлар гувоҳи бўлган бу улкан чинорларнинг баланд шохлари, салобатли танасига боқсангиз, ўзгача сокинликни ҳис қиласиз.

Кексаларнинг айтишича, бундан 80-90 йил аввал Бойсунда чинорлар кўп бўлган. Лекин улар сувсизлик, эътиборсизлик туфайли қуриб қолган. Баъзида дам олишга келган ёш-яланглар чинорнинг ялтироқ, силлиқ танасига пичоқ билан исмларини ёзиб, «ном қолдириш»га ҳаракат қиладилар. Улар бу билан неча юз йиллик дарахтларга зарар етказётганини англамикан?

Чорчинор биз учун тарих шохиди, юрт кўрки, табиатнинг қадим ёдгорлиги бўлгани учун ҳам азиздир. У асрлар оша қанчадан-қанча тарихий воқеалар гувоҳи бўлиб келаётгани, ўтмиш аجدларимизга хизмат қилгани билан ҳам қадрли. Бугунги кунда Чорчинор қадимий ёдгорлик сифатида давлат ҳимоясига олинган. Улуғворлик нишонаси бўлган бобокалон чинорларни авайлаш, кўриқлаш, ундан келгуси авлодлар ҳам баҳраманд бўлишига интилишимиз лозим.

Очил ТОШҚУЛОВ

Сурхондарё вилояти

ШИРИНТОЙЛАР

ширинликка ўч бўлмасин

Мутахассислар савдо расталарида сотилаётган бўтқалар таркибини ўрганишганида сахароза меъёрида эмаслиги аниқланган. Айрим қадокланган маҳсулотларда бу миқдор умуман кўрсатилмаган. Болалар бўтқасида углеводлар 60 фоиз бўлиши лозимлигига қарамай, баъзиларида кўпроқ — 74 фоизгача бўлади.

Дарҳақиқат, кейинги йилларда болалар ва ўсмирлар кундалик овқат рационидан ширинлик, қандолат маҳсулотлари, яъни

углеводлар миқдорининг кескин ошгани қайд қилинмоқда. XVII-XVIII асрларда одамзод йил давомида 1 кг қанд истеъмол қилган бўлса, бугун бу миқдорни бир ойлаёқ еб битираёпмиз. Айнан шунинг учун ҳам ёш болалар ва ўсмирларда қандли диабет, семизлик, гипертония ва юрак хасталиклари кўпроқ кузатилаётир. Аслида, бола организми қабул қилиши лозим бўлган углеводнинг бир кунлик меъёри икки граммга тўғри келади.

Фарзандларимиз саломатлиги биз учун муҳим экан, овқатланиш рациони ва меъёрига жиддий эътибор қаратишимиз лозим. Боланинг ширинлик ва сахарозани кўп миқдорда истеъмол қилиши ортиқча ташвиш туғдириши тайин.

Тоҳир ИБРОҲИМОВ,
тиббӣёт фанлари доктори,
профессор

ТЎГАРАККА ОШИҚАЁТГАН БОЛАЛАР

Жиззах шаҳридаги 4-умумтаълим мактабида жисмоний тарбия дарслари ва машгулотларини талаб даражасида ўтказиш учун барча шарт-шароит яратилган. Бу имкониятлар жисмоний тарбия дарсларини юқори савияда ўтказишга асос бўлмоқда. Ўқувчилар дарсдан бўш вақтида тўғаракларга қатнаб, спорт залида мунтазам шуғулланмоқда. Футбол, баскетбол, енгил атлетика, волейбол, кўл тўпи ўғил-қизларнинг севимли ўйинларига айланган.

Билим даргоҳидаги 834 нафар ўқувчининг 400 дан кўпроғи спорт тўғаракларининг доимий аъзоси. Мактабда фаолият юритаётган 8та тўғаракка фаол қатнаёт-

ган ўғил-қизларга жисмоний тарбия ўқитувчилари Рустам Тошпўлатов, Аслиддин Хусанов, Мунира Ҳусупова раҳбарлик қилмоқда. Шу билан бирга, тажрибали

мураббийлар Жиззах шаҳридаги 10-, 17-, тумандаги 11-, 24-, 14-мактаб ўқувчилари билан турли беллашув ва ўртоқлик учрашувларини ташкил этишда ҳам бошқоқ бўлишмоқда.

Жисмоний тарбия фани ўқитувчиси Тўлқин Манноновнинг шогирдлари Достон Акбаров, Фахриддин Бахтиёров, Улуғбек Файзуллаев, Махлиё Анварова, Шахноза Салимова аллақачон республика миқёсидаги беллашувларнинг

доимий иштирокчисига айланиб улгурган. Қолаверса, тўғарак аъзоларининг аксарияти турли спорт беллашувларида туман ва вилоят миқёсида совринли ўринларни қўлга киритиб келишяпти.

Таъкидлаш жоизки, ўқувчиларнинг тажриба ва маҳорати ошишида тўғри ташкил этилган тўғарак машгулотларининг аҳамияти катта бўлмоқда.

Абдусаттор СОДИКОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ТАЙ-БРЕЙК — БАҲС ЕЧИМИ

Ханти-Мансийск шаҳрида нихриясида етган хотин-қизлар ўртасидаги навбатдаги жаҳон чемпионатида украиналик мохир шахматчи Анна Ушенина аjoyиб ғалабани қўлга киритди.

Финалга қадар қатор кучли рақибларини енгитишга муваффақ бўлган Ушенина финалда болгариялик Антуанета Стефановага қарши дونا сурди. Тўрт партиядан иборат ҳал қилувчи мусобақада 2:2 ҳисобидаги дуранг қайд этилган, тай-брейкка муражаат қилинди.

Икки тезкор партия якунида украинalik спортчи рақибаси билан аввалгига яна бир дурангга имзо чекди ва шундан кейин ғалаба қозонди. Тай-брейк ҳисоби — 1,5:0,5.

Ушенина энди FIDE қоидаларига кўра навбатдаги мусобақасини 2013 йилнинг учинчи чорагида FIDE Гран-присининг амалдаги ғолиби хитойлик Хоу Ифань билан ўтказди.

ЧИН ИНСОН ИРОДАСИ

Жанубий африкалик югурувчи Оскар Писториус яқинда антика пойгада иштирок этиб, омма эътиборини ўзига қаратди. Гап шундаки, тиниб-тинчимас Оскар араб айғири билан мусобақалашган.

«Herald Sun» нашрида ёзилишича, 26 ёшли ампутант спортчи Писториус Қатар пойтахти Доха шаҳрида имконияти чекланган инсонлар иштирокидаги тадбир доирасида ўтказилган мазкур баҳсда 200 метрик масофани тўйдан бир сония илгарироқ босиб ўтишга эришган.

Писториус болалигида оёқларидан айрилиб қолгани боис махсус протез оёқлардан фойдаланади. Аммо тушунлиқка тушмай, спорт билан шуғулланиб, атрофдагиларга чинакам инсон иродасини кўрсатишга интилади. Натижада Паралимпиада ўйинларининг 6 карра ғолиби деган номга сазовор бўлди.

ЯПОНЛАРГА АТАЛГАН ГРАН-ПРИ

Япониялик фигурали учуш устаси Дайсукэ Такахаси Сочи шаҳрида ўтказилган Гран-при турнири финалида эркин сакраш дастуридан ўрин олган аъжалик баҳсларида бош соврин соҳибига айланди.

Собиқ жаҳон чемпиони мусобақанинг дастлабки кўнида қисқа ва ихтиёрли сакраш борасида етакчилик қилганди, бироқ кейинги бахсларда фақатгина учинчи ўрин билан қийовланди. Шунга қарамай, у жами 269,40 балл тўплаб биринчи ўринни эгаллади.

Иккинчи ўрин соҳиби Юдзуру Ханью (Япония) 264,29 балл жағарди. Икки карра жаҳон чемпиони бўлган канадаллик Патрик Чан ҳисобидаги баллар эса 258,66дан ошмади ва у учинчи поғонадан жой олди.

РЕКОРД ЯНГИЛАНДИ

Енгил атлетика федерациялари халқаро ассоциацияси (IAAF) томонидан 110 метрга тўсиқлар оша югуриш бўйича дунё рекорди янгилаб қўйилди, деб хабар берилди «Новостин»да.

Янги рекорд соҳиби америкалик енгил атлетикачи Арис Мерритт белгиланган масофани 12,8 сонияда ортда қолдирди. Унга қадар амалдаги рекорд натижа 2008 йили Бельгияда ўтказилган «Биллур лига»да қўлга киритилганди. Ушанда кубалик Дайрон Роблес 12,15 сонияда маррага етиб келган. Арис эса ана шу натижани 0,07 сонияга яқинлашга муваффақ бўлди.

Мерритт Лондон олимпиадасида ҳам айнан 110 метрга тўсиқлар оша югуриш баҳсида олтин медалга сазовор бўлганди. Шунингдек, 27 ёшли спортчи 60 метрга тўсиқлар оша югуриш бўйича жаҳон чемпионлигига ҳам эришган.

Тошкент архитектура-қурилиш институти талабаси Мухсин АШУРОВ тайёрлади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 23 ноябрдаги 327-сонли қарори ва Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2012 йил 29 ноябрдаги 474-сонли буйруғига асосан, Ўзбекистон Миллий университети қошидаги **Олий педагогика институтини** тугатиш ишлари бошланди. Кредиторлар 2012 йилнинг 31 декабригача қуйидаги манзилга муражаат қилишлари мумкин: **Тошкент шаҳри, Олмазор тумани, Талабалар шаҳарчаси, ЎЗМУнинг маъмурий биноси, 2-кават, 4-хона. Телефон: 246-39-67**

МУСОБАҚАЛАР ҚИЗФИН ЎТДИ

Таълим, фан ва маданият ходимлари касаба уюшмаси Тошкент вилояти кенгаши томонидан Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллиги муносабати билан «Бўстон» ситхатгоҳи ҳамда Чирчиқ Олимпия заҳиралари спорт коллежида тармоқ ходимлари ўртасида спорт мусобақалари ташкил этилди. Уларда 100 нафардан зиёд катнашчи мини-футбол, стол тенниси, енгил атлетика (аёллар), волейбол, оғир атлетика (эркаклар) бўйича беллашди.

— Спортнинг оммавийлигини таъминлаш, тармоқ ходимларининг жисмоний тарбия ва спортга қизиқишини янада ошириш, соғлом турмуш тарзини шакллантириш, ходимларни соғломлаштиришда бундай мусобақаларнинг аҳамияти катта, — дейди вилоят кенгаши раиси А.Зохидов.

Дарҳақиқат, икки кунлик беллашувлар иштирокчиларда катта таассурот қолдириб, уларнинг спортга қизиқиши янада кучайишига хизмат қилди. Эркаклар

ўртасида волейбол бўйича биринчи ўринни эгаллаган жамоа вакили Ангрен шаҳридаги 17-мактаб ўқитувчиси Дилмурод Қобилов қўлга киритган ғалабадан кўнгли кўтарилиб, кўплаб дўстлар ортирганини мамнуният билан таъкидлади.

Қизгин беллашувларга бой ўтган волейбол баҳсларида Ангрен шаҳри вакилларига тенг келадигани топилмади. Иккинчи ўринни Бекобод шаҳри, учинчи ўринни Зангиота тумани жамоалари банд этди.

Мини футбол бўйича Чиноз тумани вакиллари биринчи, Қиёрай тумани иккинчи, Ангрен шаҳри вакиллари эса учинчи ўринни қўлга киритди. Умумжамоа ҳисобида Ангрен жамоаси етакчи бўлди, Қуйичирчиқ ва Бўка жамоалари иккинчи ҳамда учинчи ўринни эгаллади.

— Чиноз туманидаги 46-мактаб ўқитувчиси, — дейди мусобақанинг мини футбол бўйича иштирокчиси Фарида Аҳмедова. — Касаба уюшмаси кенгаши томонидан уюштирилган мусобақанинг вилоят босқичига етиб келиб, биринчи ўринни эгалладик.

Мусобақа ғолиб ва совриндорларига вилоят кенгашининг кубок, диплом ва эсдалик совғалари топширилди.

Р.ТОЖИБОЕВ,
ижтимоий-иқтисодий
химоялаш бўлими мудир

АНДИЖОНДА БОКС БАҲСИ

Асака шаҳридаги Ёшлар спорт мажмуасида Ўзбекистон ва Ҳиндистоннинг боксчилари иштирокида рейтинг жанглири ўтказилди.

Ҳиндистонлик чарм кўлқоп усталари республикаимизнинг энг кучли боксчилари билан бир-

галикда машгулотлар олиб боришди. Улар Тошкент ва Ангренда бўлиб, кейин Андижон олимпия заҳиралари коллежи вакиллари билан куч синашди.

— Биз боксда юқори натижага эришган М.Абдуллаев, Ҳ.Ҳайдаров каби спортчилар камол-

га етган Андижон ҳақида кўп эшитганмиз, — дейди бокс бўйича Ҳиндистон ёшлар терма жамоаси бош мураббийи Дака Мохендер Сингх. — Шунинг учун ҳам Ўзбекистонга таширифимиз чоғида, албатта, Бобур Мирзо тўғилган юртга келишни режалаштирган

эдик. Менга Андижон жуда ёқди. Бу ерда ўтказилган машқ жанглирида шогирдларим юртингиздаги таниқли чарм кўлқоп усталарига қарши муносиб жанг қилганидан мамнунман.

Орифжон СИДДИКОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Yong'in xavfsizligi oyligi

ҚОШ ҚЎЯМАН ДЕБ КЎЗ ЧИҚАРМАНГ!

— Алло, ассалому алайкум, ёнгин хавфсизлиги бўлими эшитади.

— Биз яшайдиган кўп қаватли уйда ёнгин бошланди, тезроқ етиб келинглار, манзилимизни ёзиб олинг...

Нохуш хабар! Айтилган манзилдаги кўпқаватли уйнинг биринчи қаватида тилсиз ёв ўз «махорат»-ини кўрсатарди. Атрофда қоп-қора тутун қоплаб одамларни уйга яқинлаштиради. Ёнгин хавфсизлиги ходимлари вақтни бой бермасдан ишга киришди. Тўс-тўполон, қий-чув босилгандек бўлди.

Уй бекаси ишдан келгунча, хоналар исиб туриши учун газ плитасини ёқиб кетган экан. Газ тепасига илган сочқ бехосдан тушиб кетиб, бир зумда уй ичини олов қоплаган. Хайриятки, ичкарида ҳеч ким бўлмаган.

Бундай нохуш ҳодисаларга фуқароларнинг бепарволиги ва оддийгина ёнгин хавфсизлиги қоидаларини билмаслиги сабаб бўлмоқда. Ёнгининг олдини олиш соҳа ходимларининг вазифаси бўлибгина қолмай, бунга барча бирдек масъулдир.

Азиз ЖҲРАБОВ,
12-ХҲХ кичик инспектори

Куз-қиш фаслида, уй-жойлар атрофида ва йўл четларида қуруқ ўт ва шох-шаббалар уюлиб ётади. Уйда назоратсиз қолган ёш болалар эса гугурт билан ўйнаб, нам теккан-тегмаган ўтларни ёқиб кўришади: натижада ёнгин чиқади. Болаларнинг ўйинқароқлиги туфайли яшаш жой ва оմборхоналарнинг ёниб кетиш ҳолатлари аниқланмоқда. Ёнгин эса катта талафот! Бундай кўнгилсиз

ОЛДИНИ ОЛИШ ОСОН

ҳодисаларнинг олдини олиш мақсадида Шайхонтоҳур тумани ИИБ ЁХБ ходимлари таълим муассасаларида бўлиб, ўқувчилар билан суҳбатлар уюштироқда.

Болаларни назоратсиз қолдирмаслик, сигарета қолдиқларини дуч келган жойга ташлаб қолмаслик, қуруқ ўт, шох-шабба ва чикиндиларни ўз вақтида тозалаш, газ ва электр асбоб-ускуналари нисос ҳолатда ишлатмаслик ёнгин хавфини бартараф этади.

Бахтжон АНДАБОВ,
Шайхонтоҳур тумани ИИБ ЁХБ инспектори,
сержант

«O'QITUVCHI»

НАШРИЁТ-МАТБАА ИЖОДИЙ УЙИ

«O'qituvchi» нашриёт-матбаа ижодий уйи ташкилотларни ҳамкорликка таклиф этиб, ноширлик ва матбаа маҳсулотларининг барча турларини, жумладан:

- бадий ва болалар адабиёти;
- ижтимоий-сиёсий адабиётлар;
- энциклопедиялар;
- рангли ва безакли маҳсулотлар (альбомлар, плакатлар, буклетлар, адрес папкалар ва бошқалар);
- ўқув анжомлари (умумий дафтарлар, кундаликлар, расм дафтарлари ва бошқалар);
- импорт ўрнини босадиган халқ истеъмоли моллари;
- А4 ва бошқа форматлардаги офис-хўжалик қоғозлари, канцелярия китоблари ва бошқаларни

шартнома асосида, қисқа муддатларда, юқори сифат даражасида, келишилган нархларда тайёрлаб беришини маълум қилади.

**Manzillimiz: 100206, O'zbekiston,
Toshkent sh., Yangishahar ko'chasi, 1.**

Tel.: (+99871) 224-04-12

E-mail: info@ogituvchi.uz

Web-site: www.ogituvchi.uz

Ma'rifat

**TA'SIS
ETUVCHILAR:**

*O'zbekiston Xalq ta'limi
vazirligi, O'zbekiston Oliy
va o'rta maxsus ta'lim
vazirligi, O'zbekiston
Ta'lim, fan va
madaniyat xodimlari
kasaba uyushmasi
Markaziy Kengashi.*

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Madamin
ARIPZANOV, Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV,
Farrux JABBOV (bosh muharrir-
ning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor
YOQUBOV (mas'ul kotib), Mahmuda
MURZAYEVA, Husan NISHONOV
(bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan
USMONOV (bosh muharrir
o'rinbosari, "Учитель Узбекиста-
на"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul
kotib, "Учитель Узбекистана"),
Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150, Г-1218.

Tiraji 32324.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat» dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi—235-53-16, fan, oila va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi—236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi—236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi—236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi—236-55-58, reklama va marketing bo'limi—233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda erkin narxda

Dizaynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Liliya BINASHEVA.
Navbatchi muharrir:
Behzod FAZLIDDINOV.
Navbatchi:
Sherali NAMOZOV.

**«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
boshmaxonasi.**

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

ЎзА якуни — 22.10
Topshirildi — 23.10